

 **Stop unikaniu opodatkowania
przez korporacje**

**Przewodnik – sprawiedliwość
podatkowa a rozwój**

Instytut Globalnej Odpowiedzialności – IGO jest organizacją pozarządową typu think and do tank, reprezentującą perspektywę praw człowieka w rozwoju. IGO wspiera inicjatywy z krajów globalnego Południa dotyczące prawa do żywności, sprawiedliwości podatkowej i inwestycyjnej, wywiązywania się przez wspólnotę międzynarodową z działań na rzecz zmniejszania nierówności i przestrzegania praw człowieka na świecie.

www.igo.org.pl

www.facebook.com/Instytut.Globalnej.Odpowiedzialnosci

ul. Noakowskiego 10 lok. 6A

00-666 Warszawa

tel: 22 659 62 33

tytuł oryginału: Tax Justice Toolkit. Understanding Tax and Development

tekst oryginału: Hilary Coulby i Helen Collinson

tłumaczenie: Gabriela Lipska-Badoti

redakcja: Magda Qandil

skład: Nina Gregier

Publikacja ta została wydana przez Instytut Globalnej Odpowiedzialności w ramach projektów *Non-state actors and local authorities in development: raising public awareness of development issues and promoting development education in the European Union* oraz *Liderzy i liderki społeczności studenckich aktywni w polskiej debacie publicznej*.

Publikacja ta wyraża wyłącznie poglądy organizacji skupionych w European Network on Debt and Development – Eurodad i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem żadnego z grantodawców, tj. Komisji Europejskiej czy rządu Szwajcarii.

Dodruk przewodnika jest współfinansowany w ramach programu polskiej współpracy rozwojowej Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP.

Publikacja jest dostępna na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 3.0 Polska (CC BY 3.0). Pewne prawa zastrzeżone na rzecz autorów oraz IGO. Dodruk publikacji powstał w ramach programu polskiej współpracy rozwojowej realizowanej za pośrednictwem MSZ RP w roku 2016. Zezwala się na dowolne wykorzystanie utworu, pod warunkiem zachowania ww. informacji, w tym informacji o stosowanej licencji, posiadaczach praw oraz o programie polskiej współpracy rozwojowej. Treść licencji jest dostępna na stronie <http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl>

**Stop unikaniu opodatkowania
przez korporacje**

**Przewodnik – sprawiedliwość
podatkowa a rozwój**

Warszawa, październik 2016

Spis treści

Wstęp	1
Problem	2
Znaczenie podatków w walce z ubóstwem	2
Problem nielegalnych przepływów finansowych	6
Skutki unikania opodatkowania dla ubogich społeczności	8
Międzynarodowe korporacje i unikanie opodatkowania	14
Rola rajów podatkowych	19
Ulgi podatkowe – wyścig do dna	22
Rozwiązania	24
Zwiększanie przejrzystości systemu	24
Reforma systemu	29
Trudne pytania – jak na nie odpowiadać?	31
Przypisy	35
Słowniczek terminów	38

STOP UNIKANIU OPODATKOWANIA

Przewodnik po sprawiedliwości podatkowej

Wstęp

Przewodnik, który macie przed sobą przedstawia temat podatków w kontekście rozwoju międzynarodowego. Ukazujemy jak destruktywny wpływ na życie ubogich ludzi na całym świecie ma brak dochodów z podatków. Wyjaśniamy w jaki sposób kwestia podatków może przyczynić się do rozwiązania problemu ubóstwa na świecie. Skupiamy się na działaniach jakie mogą podjąć Europejki, Europejczycy i europejskie organizacje pozarządowe – w walce z ponadnarodowymi korporacjami, które poprzez unikanie płacenia podatków i nielegalne przepływy finansowe przyczyniają się do pogłębiania ubóstwa na świecie. Choć fenomen ten ma wpływ na życie wszystkich ludzi, także w Europie, niniejszy przewodnik skupia się na przedstawieniu negatywnych skutków polityki korporacji jakie ponoszą najbiedniejsze kraje świata. Dodatkowo, prezentujemy szereg rozwiązań problemu nielegalnych i nieetycznych działań korporacji oraz dotychczasowe osiągnięcia w walce o sprawiedliwość podatkową.

STOP UNIKANIU OPODATKOWANIA

Przewodnik po sprawiedliwości podatkowej

Problem

Znaczenie podatków w walce z ubóstwem

Na całym świecie, setki milionów ludzi są pozbawione dostępu do opieki medycznej, edukacji, czystej wody, kanalizacji, mieszkań, publicznego transportu i innych podstawowych usług.

- 2.6 miliarda ludzi nie ma dostępu do podstawowej infrastruktury kanalizacyjnej i toalet.¹
- 1.1 miliarda korzysta z zanieczyszczonej wody.²
- 790 milionów ludzi jest chronicznie niedożywionych.³
- 270 milionów dzieci nie ma dostępu do opieki medycznej.⁴
- 72 miliony dzieci w wieku 7 -12 lat nie chodzi do szkoły.⁵

Realizacja potrzeb tych ludzi kosztuje. Skąd wziąć na to pieniądze - to kluczowe pytanie. W Europie podstawowe potrzeby i usługi są opłacane z podatków.

W odpowiedzi na globalny kryzys finansowy w strefie Euro, wiele europejskich rządów wprowadziło cięcia w wydatkach publicznych. Działania te wywołały gniew

zwykłych obywateli, oburzonych faktem że w obliczu kryzysu i polityki zaciskania pasa wielkie firmy i korporacje wciąż nie płacą podatków, lub płacą je w minimalnym zakresie. Pomimo cięcia wydatków publicznych Europejczycy wciąż wierzą, że to właśnie podatki powinny pokrywać koszty utrzymania podstawowych usług. W krajach globalnego Południa sytuacja przedstawia się nieco inaczej. W porównaniu z większością europejskich rządów, których dochody z podatków wynoszą nawet 35% PKB rządy krajów Południa mogą liczyć zaledwie na 13% udział podatków w PKB.⁶ By zapewnić usługi publiczne dla swoich obywateli zamiast na podatkach, rządy te zmuszone są polegać na pomocy międzynarodowej i zagranicznych pożyczkach. Jest to rozwiązanie doraźne, które w dłuższej perspektywie nie jest ani wystarczające ani trwałe.

Pomoc międzynarodowa

Pieniądze pochodzące z pomocy międzynarodowej jeszcze długo będą niezbędne dla utrzymania budżetów krajów Południa. Jednak nie wystarczą one na zapewnienie dobrej jakości podstawowych usług dla rosnącej populacji tych krajów. Nie mówiąc już o ogromnych kosztach adaptacji do postępujących zmian klimatu. (Szacuje się, że w ciągu najbliższych 30 lat koszty działań adaptacyjnych wyniosą pomiędzy 75 a 100 miliardów dolarów rocznie).⁷

STOP UNIKANIU OPODATKOWANIA

Przewodnik po sprawiedliwości podatkowej

Kopalnia miedzi Mopani w Mufulira, Zambia. Większość udziałów w kopalni posiada spółka zależna utworzona przy międzynarodowym gigancie Glencore. Firma zaprzecza oskarżeniom o unikanie podatków oraz degradację środowiska naturalnego. Rząd Zambii szacuje, że roczne straty budżetu państwa z tytułu niezapłaconych podatków wynoszą nawet do 1 miliarda dolarów.

STOP UNIKANIU OPODATKOWANIA

Przewodnik po sprawiedliwości podatkowej

Co więcej, wysokość środków pomocowych zależy od polityki rządów dawców pomocy. W 2008 roku światowy kryzys finansowy doprowadził do cięć wydatków przeznaczanych przez bogate kraje na pomoc krajom globalnego Południa. Kryzys w strefie euro pogorszył sytuację. Według doniesień Organizacji ds. Rozwoju i Współpracy Gospodarczej (OECD) realna wartość pomocy rozwojowej spadła 2% w 2011 roku i kolejne 4% w 2012 roku.⁸ W 2010 roku światowa pomoc rozwojowa wynosiła 20 miliardów dolarów mniej niż deklarowane przez najbogatsze kraje z grupy G8 wsparcie finansowe w 2005 roku.⁹

Na dodatek pomoc rozwojowa (oraz pożyczki i kredyty) często jest udzielana w ramach transakcji wiązanych lub w warunkowana wprowadzaniem polityk i reform wymaganych przez kraje bogate. Często pieniądze z pomocy rozwojowej nie trafiają do kraju biorcy – gdyż są wydawane w krajach udzielających pożyczki/pomocy. Środki te są wydawane w ramach tzw. pomocy technicznej czyli wynagrodzenia ekspertów lub na specjalistyczny sprzęt.

Podatki to nasza wolność – motto władz podatkowych Kenii

Ludzie z krajów globalnego Południa – podobnie jak Europejczycy – nie chcą zależeć finansowo od czyjejś pomocy i jałmużny. Tak jak każdy z nas, mieszkańcy globalnego Południa chcą polegać na sobie i sobie zawdzięczać swój dobrobyt i rozwój.

Pożyczki i kredyty

W ciągu ostatnich dekad pieniądze na wydatki publiczne krajów globalnego Południa pochodziły także z pożyczek zaciąganych w międzynarodowych instytucjach finansowych takich jak Bank Światowy czy też w prywatnych bankach i grupach finansowych. Jednak życie na kredyt nie jest rozwiązaniem. Dług trzeba spłacać, nie mówiąc już o odsetkach od zaciągniętych zobowiązań. Mimo sukcesu światowej kampanii na rzecz umorzenia długów krajów najuboższych (Jubilee Debt) prowadzonej w latach 90tych, najbardziej potrzebujące kraje świata wciąż spłacają odsetki od wziętych pożyczek. Rocznie zamiast na edukację czy opiekę medyczną z budżetów tych państw na obsługę zadłużenia wypływa 12.4 miliardy dolarów.¹⁰ Obecnie kraje globalnego Południa winne są pożyczkodawcom 5 bilionów dolarów.¹¹

Biorąc pod uwagę cięcia funduszy przeznaczanych na pomoc rozwojową oraz koszty odsetek od udzielonych krajom globalnego Południa pożyczek zasadnym wydaje się zwiększenie przez te kraje opodatkowania firm i korporacji zagranicznych w celu zapewnienia finansowania podstawowych potrzeb obywateli oraz rządowych wysiłków nastawionych na walkę z ubóstwem.

Podatki

Dochody z podatków to korzyści dla kraju:

- W porównaniu ze środkami pomocowymi czy pożyczkami podatki zapewniają stałe i przewidywalne źródło dochodów dla budżetu państwa. Te dwie cechy podatków są niezwykle ważne dla zapewnienia podstawowych usług takich jak edukacja czy opieka medyczna

STOP UNIKANIU OPODATKOWANIA

Przewodnik po sprawiedliwości podatkowej

na. Jakość obu wymaga planowania i stałości środków. Szkoły potrzebują nauczycieli, a szpitale lekarzy i pielęgniarek. Nauczyciele, pielęgniarki i lekarze potrzebują regularnych i stałych wynagrodzeń. Wynagrodzenia te mogą być pokrywane ze stałych źródeł dochodów. Podatki to stabilne i pewne źródło pieniędzy dla państwa.

- Im większa część wydatków danego rządu pochodzi z podatków, tym większa jest potencjalna kontrola rządu przez obywateli, którzy chcą wiedzieć, na co są przeznaczane zdobyte pieniądze. Kraje, których PKB polega na dochodach z podatków raczej niż z pomocy, czują się zobowiązane do większej przejrzystości i odpowiedzialności wobec swoich obywateli. Wzrost udziału podatków w PKB przyczynia się do promowania dobrego zarządzania i bardziej demokratycznych systemów politycznych.
- Systemy podatkowe określają, jak dzielony jest wypracowany majątek państwa między biednych i bogatych. Na przykład progresywny system podatkowy oznacza, że biedni oddają fiskusowi proporcjonalnie mniejszą część dochodów niż bogaci. Podatek jest więc niezwykle ważnym instrumentem zapewniania równowagi społecznej i ekonomicznej.

Dlaczego kraje globalnego Południa nie mogą polegać na dochodach z podatków?

Jest kilka wyjaśnień tej sytuacji:

- Zdecydowana większość ludzi zamieszkujących najbiedniejsze kraje świata zarabia zbyt mało by zapłacić

podatek dochodowy. Niskie dochody z podatków są więc skutkiem ubóstwa. Działalność gospodarcza w krajach globalnego Południa jest nieformalna (drobny handel uliczny, usługi typu naprawa butów, kioski z warzywami, mini warsztaty). Za usługi i produkty płaci się gotówką, nie istnieją rachunki, faktury i inne systemy ewidencjonowania zawartych transakcji. Działalność tych drobnych przedsiębiorstw jest więc poza kontrolą urzędów skarbowych.

- W wielu krajach globalnego Południa najbogatsi obywatele trzymają pieniądze na zagranicznych kontach lub korzystają z rajów podatkowych, unikając tym samym płacenia podatków. Dodatkowo wykorzystują swoją silną pozycję w kraju wpływając na politykę fiskalną swoich rządów tak, by była dla nich korzystna.
- Władze skarbowe z uwagi na cięcia w wydatkach publicznych nie mają wystarczających zasobów by właściwie egzekwować podatki.
- Światowy trend liberalizacji rynku zmusił wiele krajów rozwijających się do obniżenia ceł na towary importowane. Dochody niektórych krajów zależały od ceł nawet w 1/3.¹²
- Rządy biednych krajów często zwalniają z płacenia podatków zagraniczne firmy po to by zachęcić je do inwestowania.
- Wiele firm międzynarodowych, w tym europejskich, unika płacenia podatków, co ma ogromne znaczenie dla budżetów krajów, które przyjęły te firmy. Istnieje zgoda co do tego, że obecny system, który pozwala na uniki po-

STOP UNIKANIU OPODATKOWANIA

Przewodnik po sprawiedliwości podatkowej

datkowe oraz ukrywanie dochodów i operacji finansowych firm jest wysoce szkodliwy.

Machinacje podatkowe korporacji - skala problemu

Stosunkowo niedawno OECD, ustanawiające zasady na jakich międzynarodowe korporacje powinny płacić podatki, zauważyło że kraje globalnego Południa tracą ogromne sumy pieniędzy z powodu niepłaconych przez korporacje podatków. Mówimy tu o kwotach przekraczających wysokość pomocy otrzymywanej przez te kraje w ramach pomocy rozwojowej.

Badanie przeprowadzone w latach 2008/2009 przez organizację Christian Aid wskazuje, że straty krajów globalnego Południa z tytułu unikania podatków przez międzynarodowe korporacje wynosiły 160 miliardów dolarów rocznie.¹³ To znacznie więcej niż cała pomoc przeznaczona przez kraje globalnej Północy¹⁴, która w 2012 roku wynosiła 125 miliardów dolarów.¹⁵ To ponad trzy razy więcej niż kwoty potrzebne rocznie na walkę z głodem. (By skutecznie walczyć z problemem głodu rocznie potrzeba 50.2 miliarda dolarów.)¹⁶

Problem nielegalnych przepływów finansowych

Odptyw kapitału z krajów globalnego Południa jest jednym z głównych problemów, z jakimi borykają się te kraje. Odptyw kapitału ma miejsce, gdy zagraniczne firmy nie inwestują zarobionych w danym kraju pieniędzy w lokalną infrastrukturę, gospodarkę czy usługi. Zamiast tego przelewają

je na konta poza granicami kraju, w którym operują. Unikanie podatków jest jednym z czynników nakręcających ten fenomen.

Kiedy transakcje takie nie są rejestrowane ani sprawozdawane mamy do czynienia z nielegalnymi przepływami finansowymi. Nielegalne przepływy finansowe to:

- pieniądze „wyjęte” z kraju przez ponadnarodowe korporacje celem uniknięcia płacenia podatku. Stanowią one 60 do 65% nielegalnych przepływów;
- łapówki i pieniądze pozyskane przez skorumpowanych urzędników i przedstawicieli władzy, które są następnie przelewane na tajne konta bankowe w rajach podatkowych; (to od 3 do 5% nielegalnych przepływów)
- zyski z działalności przestępczej prowadzonej przez kartele i mafie, które trafiają na tajne konta zagranicznych banków (również w rajach podatkowych) stanowią od 30 do 35% nielegalnych przepływów.

W wyniku wymienionych wyżej działań zyski generowane w krajach ubogich, gdzie żyje 80% populacji świata trafiają do najbogatszych 20% najbogatszych ludzi w krajach wysokorozwiniętych.¹⁷

Zdaniem Raymonda Bakera, badacza w amerykańskim Centrum Polityki Międzynarodowej, światowego eksperta, nielegalne przepływy finansowe „to najgorszy problem światowej gospodarki od czasów niewolnictwa.”

Nielegalne przepływy finansowe są często związane ze zjawiskiem prania brudnych pieniędzy. Pranie pieniędzy to termin używany dla opisanie transakcji przelewu

STOP UNIKANIU OPODATKOWANIA

Przewodnik po sprawiedliwości podatkowej

pieniędzy pozyskanych w wyniku nielegalnych działań na tajne konta. Konta te są oferowane przez banki na terenie rajów podatkowych. Przelanie pieniędzy na konta objęte tajemnicą bankową umożliwia zatajenie informacji o ich pochodzeniu. W ten sposób do obiegu bankowego trafiają zarówno pieniądze pochodzące z handlu narkotykami, kradzieży, przemytu czy łapówek jak i dochody przed opodatkowaniem. Banki obracają powierzonymi im pieniędzmi w legalnych transakcjach finansowych, inwestycjach, pożyczkach itp.

Wg danych zebranych przez organizację Global Financial Integrity latach 2000 – 2009 na procederze nielegalnych przepływów kapitału kraje globalnego Południa traciły średnio pomiędzy 723 a 844 miliardów dolarów rocznie.¹⁸

W ostatnich latach kontynent afrykański doświadcza największych strat z tytułu nielegalnych przepływów finansowych. Straty te wynikają w dużym stopniu z operacji międzynarodowych korporacji. Z badań opublikowanych w 2011 roku wynika, że w ciągu blisko 40 lat (od 1970 do 2008 roku) z krajów Afryki Subsaharyjskiej wyłynęły ok. 854 miliardów dolarów. To dwa razy więcej niż pomoc przekazana mu temu regionowi w tym okresie i cztery razy więcej niż wynosił dług krajów Afryki w 2008 roku. Afryka subsaharyjska jest więc największym wierzycielem netto na świecie.¹⁹

Ponieważ uchylanie się od podatków powoduje proporcjonalnie największy nielegalny odpływ kapitału z krajów globalnego Południa, opracowanie to skupia się właśnie na tym problemie.

Szwajcarski wyzysk – rola Szwajcarii w procederze nielegalnych przepływów finansowych.

Szwajcaria to potentat na światowym rynku towarów. Szwajcaria handluje produktami rolnymi, ropą, gazem i minerałami. Około 25% wartości światowego handlu towarami jest generowane przez Szwajcarię.

W rzeczywistości znikomy procent tych dóbr trafia do Szwajcarii. 90 % eksportu z krajów rozwijających się globalnego Południa do Szwajcarii nie jest rejestrowane w Szwajcarii jako towary importowe i nie trafia na szwajcarski rynek. W rezultacie kraje eksportujące towary nie wiedzą nawet, gdzie tak naprawdę one trafiają. Osoby zajmujące się tematem sprawiedliwości podatkowej nazywają to zjawisko „genewską czarną dziurą”.

Szacuje się, że w latach 2007 – 2010 z powodu nielegalnych przepływów finansowych do Szwajcarii kraje globalnego Południa mogły stracić nawet do 578 miliardów dolarów w skali roku. Nieopodatkowane dochody mogły zasilić gospodarki krajów, które wyprodukowały te towary. Niestety tak się nie stało, ponieważ trafiły one do Szwajcarii, gdzie zostały minimalnie opodatkowane. Fenomen ten nazywamy szwajcarskim wyzyskiem.²⁰

STOP UNIKANIU OPODATKOWANIA

Przewodnik po sprawiedliwości podatkowej

Skutki uchylania się od podatków dla ubogich krajów globalnego Południa

W Europie w czasach, gdy bezrobocie jest wysokie, rządy dokonują cięć budżetowych, a niektóre rodziny walczą o przetrwanie, wieści o tym, że część ponadnarodowych korporacji nie zapłaciła podatków powodują szerokie niezadowolenie wśród społeczeństwa.

Biorąc pod uwagę niskie wpływy do budżetu w najbiedniejszych krajach świata oraz warunki, w jakich żyje większość populacji, unikanie podatków przez korporacje ma jeszcze gorsze skutki. To właśnie z powodu unikania podatków wielu ludzi w tych krajach wciąż nie ma dostępu do podstawowych usług takich jak opieka zdrowotna czy edukacja.

„Gdyby sprawiedliwość podatkowa stała się faktem w Afryce, nie widziałabym kobiet, które umierają przy porodach, ponieważ nie stać je było na opiekę prenatalną, nie spotykałabym pracujących dziesięcioletnich dzieci, które muszą pracować, bo rodziców nie stać na postanie ich do szkoły.”

Sandra Kidwingira. Sieć na rzecz Sprawiedliwości Podatkowej w Afryce - Tax Justice Network Africa

STOP UNIKANIU OPODATKOWANIA

Przewodnik po sprawiedliwości podatkowej

Siostra Elisheba Chali pracuje w szpitalu Kabundi East, niedaleko Chingola w Zagłębiu Miedziowym w Zambii.

Wpływ uchylania się od podatków na opiekę zdrowotną w Zambii.

Zambia jest siódmym co do wielkości producentem miedzi na świecie. Ogromny popyt na miedź ze strony Chin spowodował skok cen tego surowca. Mimo tego Zambia pozostaje jednym z najbiedniejszych krajów świata, gdzie średnia długość życia mieszkańców wynosi 49 lat. Jednym z powodów takiego stanu rzeczy jest uchylanie się od podatków przez wielkie korporacje.

Rząd Zambii szacuje, że z powodu nie zapłaconych przez firmy wydobywcze podatków rocznie traci nawet do 1 miliarda dolarów²¹. W 2012 roku budżet Zambii na opiekę medyczną wynosił 527 milionów dolarów. Gdyby Zambia otrzymywała należne z podatków pieniądze, mogłaby przeznaczyć na usługi medyczne dwa razy tyle pieniędzy.

W kwietniu 2012 roku pracownicy organizacji Christian Aid odwiedzili klinikę w regionie stynącym z wydobycia miedzi. Okazało się, że na jednego lekarza przypada tam 45 tysięcy pacjentów i pacjentek. Na oddziale położniczym przy siedmiu rodzących kobietach pracowała tylko jedna położna. „Mamy wystarczająco ziemi by rozbudować tę klinikę, ale nie mamy na to pieniędzy – powiedziała nam siostra Chali.

STOP UNIKANIU OPODATKOWANIA

Przewodnik po sprawiedliwości podatkowej

Jak brak dochodu z podatków niszczy plan wspierania rolnictwa w Salwadorze.

Jeden na ośmiu mieszkańców Salwadoru, kraju w Ameryce Łacińskiej nie ma wystarczająco jedzenia. Jedna trzecia obywateli żyje w skrajnym ubóstwie, a jedno na cztery dzieci cierpi na opóźnienia w rozwoju i kartowatość - chorobę wynikającą z niedożywienia.

W latach 90tych ubiegłego wieku, częściowo w wyniku wprowadzenia wolnego rynku i zalewu taniej importowanej żywności ze Stanów Zjednoczonych, Salwador doświadczył załamania lokalnego rynku. Większość żywności w kraju pochodzi z importu. W rezultacie najbiedniejsi mieszkańcy kraju są najbardziej podatni na zmiany cen na światowych rynkach.

Rząd Salwadoru podjął niedawno ograniczone działania na rzecz regeneracji sektora rolniczego. Niestety tylko 4% budżetu państwa (czyli 40 milionów dolarów) jest przeznaczane na ten cel, co oznacza że wysiłki rządu będą raczej nieskuteczne.²⁵

Tymczasem rząd Salwadoru szacuje, że w wyniku unikania podatków kraj traci 1,7 miliarda dolarów rocznie.²⁶

Niezapłacone podatki a głód

Wzmacnianie i rozwój drobnego rolnictwa jest kluczem do rozwiązania problemu głodu²² ponieważ ponad 70% biednych ludzi w krajach globalnego Południa zamieszkuje obszary wiejskie i bezpośrednio lub pośrednio zależy od rolnictwa jako źródła utrzymania.²³ Przynajmniej połowa żywności konsumowanej na świecie jest produkowana przez drobnych rolników gospodarujących na zaledwie kilku hektarach. Problem polega na tym, że są to niezwykle ubogie społeczności, które zarabiają zbyt mało by doinwestować w swoje gospodarstwa, zwiększyć produkcję i produkować wystarczającą ilość żywności, by wyżywić swoje rodziny, gdy trafią się kiepskie zbiory.

Aby skutecznie walczyć z problemem głodu, rządy powinny zapewniać ubogim rolnikom, zwłaszcza rolniczkom dostęp do tanich i łatwych pożyczek, jak i ziaren. Potrzebny jest również sprawny system

irygacyjny, przechowywania, jak i infrastruktura transportowa w celu zapewnienia dostępu do rynków zbytu. Tworzenie systemu ochrony przed szkodnikami lub katastrofami naturalnymi, zwłaszcza w obliczu zmian klimatycznych jest równie niezbędne. Dodatkowo specjalne programy takie, jak dożywianie dzieci w szkole, są potrzebne by zapobiegać problemowi głodu w najuboższych rodzinach.

Wszystkie wymienione działania wymagają pieniędzy – pieniędzy, które byłyby dostępne dzięki wyższym dochodom państwa z podatków.

Według szacunków Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Wyżywienia i Rolnictwa (FAO) zwiększone dochody z podatków pozwoliłyby na zebranie kwoty 50,2 miliardów dolarów rocznie, potrzebnych na zrealizowanie milenijnego celu rozwojowego wyeliminowania głodu na świecie.²⁴

STOP UNIKANIU OPODATKOWANIA

Przewodnik po sprawiedliwości podatkowej

Program darmowego dożywiania dzieci w szkołach, Ghana – co można by osiągnąć gdyby nie unikanie podatków.

Około jedna trzecia populacji Ghany żyje za mniej niż 1.25 dolara dziennie²⁷ więcej niż jedna czwarta dzieci poniżej piątego roku życia cierpi na kartowatość – objaw chronicznego niedożywienia.²⁸

W 2005 roku rząd Ghany wprowadził program darmowego dożywiania dzieci w szkołach. Ponad milion dzieci z najbiedniejszych rodzin otrzymuje jeden gorący posiłek dziennie. Od 2005 roku na niektórych obszarach liczba dzieci uczęszczających do szkoły wzrosła nawet o 30 %. Niestety cięcia pomocy oznaczały że pod koniec roku, z programu skorzystało zaledwie 67% beneficjentów.²⁹

Dochody z podatków byłyby najlepszym rozwiązaniem problemu niedoboru funduszy. Wyniki badania sektora wydobywczego w Ghanie pokazują, że w wyniku unikania podatków przez międzynarodowe korporacje kraj traci 36 milionów dolarów rocznie.³⁰ Te pieniądze pokryłyby nie tylko braki w finansowaniu programu dożywiania dzieci w szkołach, ale mogłyby też zapewnić więcej posiłków lub objąć zasięgiem więcej społeczności.

Czy jest gwarancja, że rządy krajów globalnego Południa na pewno przeznaczą pieniądze z podatków na właściwy cel?

Oczywiście nie ma stuprocentowej pewności, że wszystkie rządy krajów globalnego Południa wydadzą pieniądze na konkretne inicjatywy. Jednak wyniki badań nad zależnością między dochodami z podatków, a osiąganiem milenijnych celów rozwoju pokazują, że zasadniczo im więcej kraje Afryki egzekwują podatków, tym lepsze mają rezultaty, jeśli chodzi o osiąganie wskaźników milenijnych celów rozwoju.³¹

Działania podejmowane przez rządy krajów objętych inicjatywą umorzenia długów pod koniec lat 90 ubiegłego wieku udowadniają, że zwiększone wpływy do budżetu państwa prowadzą do zwiększenia wydatków na walkę z ubóstwem w tychże krajach.

Kraje, które zakwalifikowały się do międzynarodowych inicjatyw umorzenia długów, zwiększyły swoje wydatki na programy walki z ubóstwem wbrew obawom, że pieniądze zostaną niewłaściwie wydane lub trafią do prywatnych kieszeni.

Waga społeczeństwa obywatelskiego na rzecz zapewnienia właściwego wydatkowania pieniędzy z podatków.

W coraz większej liczbie krajów globalnego Południa grupy społeczeństwa obywatelskiego wpływają na własne rządy w celu zapewnienia, że wzrost dochodów z opodatkowania będzie przeznaczany na podstawowe usługi dla ubogich społeczności i inne działania prowadzące do redukcji ubóstwa. Dodatkowo, organizacje i grupy społeczeństwa obywatelskiego odgrywają kluczową rolę w wywieraniu presji na międzynarodowe korporacje dzia-

STOP UNIKANIU OPODATKOWANIA

Przewodnik po sprawiedliwości podatkowej

łające na terenie ich kraju by te prowadziły uczciwe interesy równocześnie promując idee wprowadzania podatku progresywnego, edukując media i obywateli na temat korzyści z regulacji opodatkowania i zwiększonych wpływów z opodatkowania.

Są to działania, które powinny być dalej finansowane przez europejskich dawców pomocy. Dzięki temu rosta będzie wewnętrzna presja społeczna na rządy krajów Globalnego Południa, by środki z podatków przeznaczać na walkę z ubóstwem.

Jak Boliwia wydała pieniądze z podatków³²

Po prywatyzacji przemysłu paliwowego w 1996 roku udział wpływów budżetowych kraju z opłat eksploatacyjnych od zagranicznych firm zmniejszył się do 18%. W wyniku wieloletnich intensywnych kampanii ze strony społeczeństwa obywatelskiego oraz na skutek zmiany rządu w 2006 roku wprowadzono nowe prawo wymagające by zagraniczne firmy płaciły więcej za wydobywaną w Boliwii ropę, gaz i minerały. Dziś Boliwia zatrzymuje 50% wartości produkcji wydobywanych surowców. Wprowadzone reformy zwiększyły wpływy do budżetu Boliwii odprowadzane przez sektor wydobywczy z około 173 milionów dolarów w 2002 roku do około 1,65 miliardów dolarów pozyskiwanych z opłat eksploatacyjnych oraz specjalnego podatku od paliw kopalnych (stan na pierwszą połowę 2013 roku).

Dodatkowe wpływy do budżetu zostały przeznaczone na:

- emerytury, co pomogło zredukować skrajne ubóstwo wśród starszych ludzi;
- stypendia dla dzieci z biednych rodzin umożliwiające uczęszczanie do szkoły podstawowej;
- zasiłki dla nieubezpieczonych młodych matek, dzięki którym kobiety te stać na opiekę medyczną w trakcie ciąży i po porodzie, co pozwala zmniejszyć umieralność kobiet i niemowląt;
- śniadania w szkołach podstawowych, dzięki czemu dzieci mają zagwarantowany przynajmniej jeden porządną posiłek dziennie.

STOP UNIKANIU OPODATKOWANIA

Przewodnik po sprawiedliwości podatkowej

Dziewięcioletni Omar, każdego ranka czyści buty przechodniom w El Alto w Boliwii. Przy dobrym dniu zarabia 1 funta dziennie. Popołudniami chodzi do szkoły.

Podatki i edukacja w Kenii

W Kenii dochody z podatków wzrosły w ostatnich latach znacząco z 2;4 miliarda dolarów rocznie w 2002 roku do 6 miliardów dolarów w 2006 roku. Stało się to głównie dzięki włączeniu w system podatkowy większej liczby obywateli. Do 2002 roku to na rodzicach spoczywał obowiązek zakupu książek i mundurków oraz opłaty za szkołę. Dzieci, których rodziców nie było stać na te wydatki, były wykluczone ze społeczności szkolnej lub nie chodziły do szkoły w ogóle. W 2002 roku rząd Kenii wprowadził bezpłatną powszechną edukację na poziomie podstawowym dla wszystkich swoich obywateli i obywaterek. Było to możliwe dzięki zwiększonym wpływom z podatków.

Obecnie Kenia cieszy się najwyższym w Afryce Wschodniej odsetkiem dzieci przystępujących do nauki na poziomie szkoły średniej i najlepsze statystyki, jeśli chodzi o liczbę nauczycieli przypadających na ucznia w szkołach podstawowych.

Co więcej ponad 87% obywaterek i obywateli Kenii powyżej piętnastego roku życia potrafi pisać i czytać. Podsumowując, zwiększone dochody z podatków doprowadziły do zwiększenia poziomu edukacji w Kenii.³³

STOP UNIKANIU OPODATKOWANIA

Przewodnik po sprawiedliwości podatkowej

Międzynarodowe korporacje i unikanie opodatkowania

Jakie podatki powinny płacić korporacje?

Najpopularniejszy podatek nałożony na firmy to podatek korporacyjny CIT, naliczany jako procent od zysków firmy. Dodatkowo, firmy płacą cła i podatki od eksportu i importu, podatki od dywidendy, jaką wypłacają udziałowcom oraz od zysków kapitałowych. Rządy krajów otrzymują również dochody z opodatkowania pracowników firm czyli z podatku dochodowego osób fizycznych PIT. Bez względu na kraj produkcji rząd pobiera również podatek VAT od towarów i usług sprzedawany nich przez firmy – tu jednak podatek płaci konsument i konsumentki, a nie firmy.

Jak międzynarodowe korporacje unikają płacenia podatków – legalne i nielegalne sposoby

Istnieje wiele sposobów, dzięki którym międzynarodowe korporacje mogą zmniejszyć należny podatek (zwłaszcza podatek korporacyjny) w krajach, w których operują.

Legalne metody unikania podatków:

- wykorzystanie specjalnych kruczków prawnych wymyślonych przez księgowych
- żądanie ulg podatkowych

Nielegalne metody unikania podatków:

- fałszowanie faktur wystawionych innym firmom (w celu zmniejszenia zysków podlegających opodatkowaniu)
- nielegalny transfer gotówki z kraju

- zaniżanie ceny transferu dóbr i usług dla spółek zależnych operujących w ramach korporacji (również w celu zmniejszenia zysków podlegających opodatkowaniu)

W rzeczywistości istnieje bardzo cienka linia między legalnymi i nielegalnymi metodami unikania płacenia podatków. Niektóre ponadnarodowe korporacje balansują między tymi metodami. Często legalne w kraju A praktyki związane z podatkami są uznawane za nielegalne przez władze skarbowe kraju B. Z drugiej strony, legalne wakacje podatkowe dla firm są często wynikiem przekupienia urzędników państwowych.

Manipulowanie cenami

Jak już wspomnieliśmy, kraje globalnego Południa tracą 160 miliardów dolarów rocznie z powodu unikania płacenia podatków przez korporacje.

Dane te, to szacunki organizacji Christian Aid oparte na badaniu przeprowadzonym przez Raymonda Bakera z amerykańskiego Centrum Polityki Międzynarodowej. Badanie zostało wsparte szczegółową analizą danych handlowych w Europie i Stanach Zjednoczonych przeprowadzoną przez profesora uniwersytetu Harvarda Simona Paka i skupiało się na nielegalnych przepływach finansowych. W swojej pracy profesor Pak badał dwie formy unikania płacenia podatków przez międzynarodowe korporacje: nadużywanie wyceny operacji między spółkami zależnymi oraz fałszowanie faktur. Obie te praktyki określa się wspólnym mianem manipulowania cenami.³⁴

Wycena operacji między spółkami zależnymi tzw. sztuczne ceny, dotyczy cen dóbr i usług kupowanych, i sprzedawanych przez

STOP UNIKANIU OPODATKOWANIA

Przewodnik po sprawiedliwości podatkowej

spółki zależne działające w obrębie tej samej korporacji. Proceder z reguły opiera się o zasadę „długości ramienia”, co oznacza, że firmy powinny kupować i sprzedawać dobra i usługi od siebie, za ceny jakie dany produkt lub usługa osiąga na rynku. Jednak 60% obecnego światowego handlu ma miejsce wewnątrz korporacji, pomiędzy spółkami zależnymi. Oznacza to, że zasada „długości ramienia” jest łamana często i łatwo.

Nadużywanie wyceny operacji odnosi się do praktyki zawyżania lub zaniżania ceny usługi lub produktu przez spółki zależne należące do jednej korporacji w ramach przeprowadzanych między tymi spółkami transakcji. Obniżanie lub zawyżanie wartości usług i towarów jest prowadzone w celu zmniejszenia zysków, które powinny podlec opodatkowaniu w kraju w którym wytwarzany jest dany produkt lub usługa. Takie operacje kupna i sprzedaży są często przeprowadzane w rajach podatkowych, gdzie podatki są minimalne lub nie ma ich wcale i nikt nie zadaje niewygodnych pytań.

Aby zakamuflować fakt manipulacji cenami, spółka zależna B zarejestrowana w raju podatkowym wystawia rachunek siostrzanej spółce zależnej A (tej, która faktycznie coś wyprodukowała lub dostarczyła jakąś usługę) za usługę finansową, poradę dotyczącą zarządzania, wykorzystanie nazwy handlowej, lub inne trudne do zweryfikowania lub nieprawdziwe działania. Ta dodatkowa „opłata” stanowi następnie uzasadnienie zwiększenia ceny produktu firmy A przy transakcji sprzedaży produktu lub usługi przez firmę A spółce zależnej C.

Mechanizm - puste faktury, czyli fałszowanie faktur, opiera się na podobnym procederze sprzedaży i kupna usług, i produktów między spółkami zależnymi działającymi w obrębie jednej korporacji. Spółki te w rzeczywistości nie mają ze sobą wiele wspólnego, a cena podana na fakturze nie odzwierciedla faktycznej kwoty zakupu lub sprzedaży. Dzięki temu, jeśli według faktury spółka A kupująca produkt lub usługę

Manipulowanie cenami: szalone ceny, szalone zyski

Wstępna wersja raportu z audytu ponadnarodowego giganta Glencore (obecnie Glencore Xystrata) sugeruje, że korporacja kupowała i eksportowała zambijską miedź za jedną czwartą ceny rynkowej (przynajmniej tak wynikało z dokumentów finansowych). Następnie miedź sprzedano za faktyczną cenę rynkową. Zysk z transakcji pozostał w Szwajcarii podlegając minimalnemu opodatkowaniu. Glencore zaprzecza tym informacjom.³⁵

Badanie przeprowadzone dla organizacji Christian Aid³⁶ wykazało, że na papierze:

- 36 tysięcy kilogramów nigeryjskiej kawy eksportowano do Stanów Zjednoczonych w cenie 69p za kilo, podczas gdy cena kilograma kawy na światowych rynkach wynosiła 2,35 dolara.
- do Nigerii eksportowano suszarki do włosów wycenione na 3 800 dolarów za sztukę, podczas gdy rynkowa cena tego modelu wynosiła 25,35 dolara.

STOP UNIKANIU OPODATKOWANIA

Przewodnik po sprawiedliwości podatkowej

zapłaciła więcej, to automatycznie odpisuje sobie ten koszt i jej dochód wygląda na niższy. Od niższego dochodu spółka A płaci niższe podatki. Puste faktury są trudne do wykrycia, ponieważ umowy kupna i sprzedaży są zawierane ustnie, brak jest podstaw, by stwierdzić czy cena na fakturze jest prawdziwa. Jest to szeroko stosowana praktyka. Fałszowanie faktur może być wykorzystane także do prania brudnych pieniędzy. W ten sposób pieniądze pozyskane nielegalnie w drodze korupcji lub przestępstwa mogą „legalnie” wyłynąć z kraju.

Światowy gigant przemysłowej produkcji kwiatów ukarany za manipulacje cenami w Kenii.

W 2013 roku rząd Kenii pozwał Karuturi Global Ltd, największego na świecie producenta ciętych róż, za manipulacje cenami. Firma, dzięki swoim manipulacjom nie zapłaciła 11 milionów dolarów należnego podatku korporacyjnego. Sprawa ta była pierwszą tego typu sprawą wytoczoną ponadnarodowej korporacji przez rząd na kontynencie afrykańskim. Proces miał przebieg publiczny.

Karuturi sprzedało swojej spółce zależnej w Dubaju towar za jedną dziesiątą wartości rynkowej, zanim spółka z Dubaju odsprzedała zakupione róże w Europie po prawdziwej cenie. W wyniku tej transakcji dziewięć dziesiątych zysku wypracowanego w Kenii skończyło w Dubaju, który jest rajem podatkowym³⁸.

Więcej na <http://allafrica.com/stories/201305101359.html>

STOP UNIKANIU OPODATKOWANIA

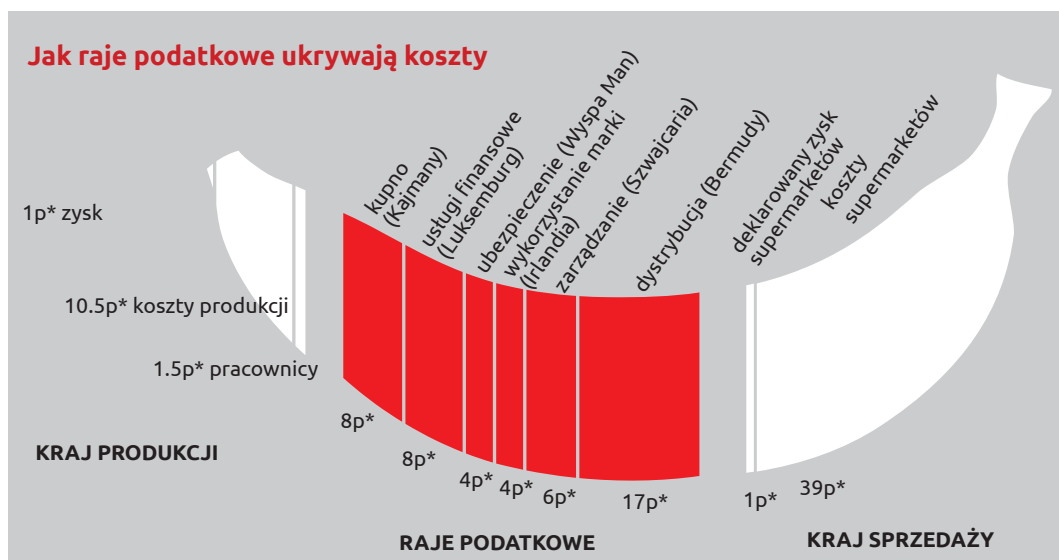
Przewodnik po sprawiedliwości podatkowej

Podróże bananów – manipulowanie cenami wyjaśnione

Stan faktyczny: firma A produkująca banany sprzedaje je i transportuje bezpośrednio do Twojego supermarketu.

Stan na papierze:

- Firma A w kraju A sprzedaje banany spółce zależnej B zarejestrowanej w kraju podatkowym po kosztach produkcji.
- Bilans tej transakcji jest zerowy – na papierze firma A nic nie zarobiła, nie ma więc podstaw do odprowadzenia podatku w kraju A.
- Tymczasem spółka zależna B sprzedaje banany spółce zależnej C w kraju C po bardzo wysokiej cenie uzasadniając to wysokimi kosztami usług finansowych i operacji przeprowadzonych przy okazji tej transakcji w kraju B.
- Zysk korporacji, do której należą wszystkie trzy spółki, jest ogromny i nieopodatkowany.³⁷

Niektóre pozbawione skrupułów firmy wykorzystują tajemnicę handlową oferowaną przez raje podatkowe. Firmy te sztucznie pompują koszty w rajach podatkowych, aby ukryć rzeczywisty zysk z transakcji, tym samym unikając płacenia należnych podatków. Podatki nie są płacone ani w kraju produkcji, ani w kraju sprzedaży. Infografika powyżej przedstawia jak banany „podróżują” z jednej spółki zależnej zarejestrowanej w kraju podatkowym do drugiej. Pieniądze zarobione na usługach finansowych dostarczonych w rajach podatkowych nie są opodatkowane.

STOP UNIKANIU OPODATKOWANIA

Przewodnik po sprawiedliwości podatkowej

SABMiller ucieka z zyskami z Afryki

SABMiller obecny na sześciu kontynentach jest drugą co do wielkości firmą produkującą piwo na świecie. W portfolio potentata są browary Grolsch, Peroni i Miller. Roczne zyski SABMiller wynoszą 2 miliardy funtów w skali globu. W 2010 roku organizacja ActionAid opublikowała raport z trwających pół roku badań z browarów Accra w Ghanie oraz pięciu innych firm na kontynencie afrykańskim należących do SABMiller.³⁹

ActionAid odkryło, że Browary Accra przez dwa lata z rzędu raportowały straty, w związku z tym nie odprowadzały w Ghanie podatku korporacyjnego. Rzekome straty były o tyle zaskakujące, że browary Accra są na drugim miejscu pod względem wyników sprzedaży w Ghanie. Browary te rocznie sprzedają piwo za łączną kwotę 29 milionów dolarów, a w ostatnich latach stale zwiększają sprzedaż. Każdego roku sześć spółek zależnych działających w Afryce przelewa miliony funtów siostrzanym firmom w rajach podatkowych. ActionAid szacuje, że na przepływy finansowe wszystkich spółek SABMiller, na kontynencie afrykańskim (także tych o utajnionych księgach) składały się:

- opłaty za wykorzystanie marki wniesione przez afrykańskie spółki na rzecz spółki zależnej w Holandii 43 miliony funtów;
- opłaty związane z zarządzaniem na rzecz spółki zależnej w Szwajcarii 40 milionów funtów;
- faktury na 32 miliony funtów za zakup surowców potrzebnych do produkcji w browarach. Faktury były wystawione firmie z Mauritiusa, który jest rajem podatkowym, mimo że faktycznie surowce te były sprowadzone bezpośrednio z RPA.
- Spółka zależna SABMiller w Ghanie pożyczyła od spółki zależnej z Mauritiusa znaczące sumy pieniędzy, od których następnie musiała zapłacić odsetki w wysokości 445 tys. funtów rocznie.

Według ActionAid straty ządów afrykańskich poniesione w wyniku tych operacji wynosiły 18 milionów funtów rocznie. SABMiller zaprzecza jakoby wymienione działania zostały podjęte by uniknąć płacenia podatków. Pełne dane na temat dochodzenia ActionAid i odpowiedzi SABMiller znajdziecie pod adresem www.actionaid.org.uk/tax-justice/calling-time-the-research

STOP UNIKANIU OPODATKOWANIA

Przewodnik po sprawiedliwości podatkowej

Thin capitalisation – kapitalizacja odsetek

Innym powszechnie stosowanym sposobem ponadnarodowych korporacji na zmniejszenie opłat z tytułu podatków jest thin capitalisation. W praktyce wygląda to następująco: spółka zależna A pożycza dużo pieniędzy od spółki zależnej B należącej do tej samej korporacji, ale zarejestrowanej w kraju podatkowym. Następnie spółka A musi zapłacić odsetki od „pożyczonych” pieniędzy, spłaty odsetek odpisuje sobie od podatku w kraju A. Tymczasem spółka B (zarejestrowana w kraju podatkowym, w którym płaci się minimalne lub zerowe podatki) zarabia na odsetkach bez konieczności odprowadzenia podatku. Takie praktyki stosowała między innymi jedna ze spółek SABMiller badanych przez ActionAid.

Podróż powrotna

Termin odnosi się do praktyki przelewania zysków firmy A działającej w kraju A do spółki zależnej B zarejestrowanej w kraju podatkowym, a następnie przelania tej samej kwoty z powrotem do kraju A pod hasłem „bezpośrednich inwestycji zagranicznych”. Ponieważ bezpośrednie inwestycje zagraniczne są często wolne od opodatkowania przez określony czas (jest to zachęta, jaką stosują rządy krajów wobec zagranicznych inwestorów) firma A ostatecznie nie płaci podatku od wypracowanego w kraju A zysku.

Umowy w sprawie podwójnego opodatkowania

Dwustronne umowy podatkowe miały w zamyśle pomóc wyeliminować problem podwójnego opodatkowania dla firm działających w więcej niż jednym kraju. Dzięki tym umowom firma pochodząca z kraju A,

ale prowadząca operacje w kraju B musi odprowadzić podatek tylko w jednym kraju. Podczas gdy cel jakim jest unikanie podwójnego opodatkowania sam w sobie jest racjonalny i sensowny, wiele firm nadużywa tych umów i celowo kieruje swoje fundusze do krajów o szczególnie atrakcyjnych warunkach dotyczących podwójnego opodatkowania. Do takich krajów należy np. Holandia. Kraje globalnego Południa często nie mają wystarczających zasobów i środków by negocjować atrakcyjne dla siebie warunki umów w sprawie podwójnego opodatkowania z krajami wysoko rozwiniętymi. W konsekwencji możliwości rządów krajów rozwijających się w zakresie opodatkowania zagranicznych firm mogą być znacznie ograniczone.

Rola rajów podatkowych

Jakie jest miejsce rajów podatkowych w globalnej gospodarce?

Raje podatkowe są kluczowe dla obecnego systemu ekonomicznego. Ponad połowa operacji w handlu światowym ma miejsce w rajach podatkowych – przynajmniej na papierze.⁴⁰ Ponad połowa aktywów bankowych oraz jedna trzecia inwestycji prowadzonych przez ponadnarodowe korporacje przechodzi przez raje podatkowe⁴¹.

Według szacunków Międzynarodowego Funduszu Walutowego w 2010 roku bilans samych tylko małych wysepek będących rajami podatkowymi wyniósł 18 bilionów dolarów – około jednej trzeciej światowych finansów⁴². Zdaniem przedstawicieli sieci na rzecz sprawiedliwości podatkowej Tax Justice Network w rajach podatkowych może być ukryte nawet 32 biliony dolarów,

STOP UNIKANIU OPODATKOWANIA

Przewodnik po sprawiedliwości podatkowej

czyli tyle, ile wynosi łączny majątek Stanów Zjednoczonych i Japonii.⁴²

Co to jest raj podatkowy?

Różne są definicje raju podatkowego, jednak większość z nich (a jest ich na świecie około 60) wyróżniają dwie cechy wspólne:

- wysoki poziom dyskrecji
- bardzo niski lub zerowy podatek dla firm zarejestrowanych w raju podatkowym

Raje podatkowe są również znane jako:

- tajne jurysdykcje (secrecy jurisdictions) – z uwagi na możliwość utajniania danych
- centrum finansowe offshore – termin używany przez władze rajów podatkowych

Kraje będące rajami podatkowymi są kluczowymi graczami, jeśli chodzi o unikanie opodatkowania. Niektóre ponadnarodowe korporacje wykorzystują raje podatkowe z rzeczywistej potrzeby np. międzynarodowe biura podróży operujące na Karaibach. Jednak wiele firm wykorzystuje raje podatkowe do ukrycia przed fiskusem ogromnych

sum pieniędzy. Standardowe działanie takiej firmy wygląda następująco:

- Korporacja A tworzy spółkę zależną B i rejestruje ją w raju podatkowym. Do spółki B spływają zyski korporacji A wypracowane w różnych krajach – w tym w krajach globalnego Południa. Większość rajów podatkowych akceptuje rejestrację spółek, nawet jeśli nie prowadzą żadnej konkretnej działalności.
- W raju podatkowym zyski, jakie trafiają do spółki B, mają minimalne lub zerowe opodatkowanie.

Tożsamość korporacji, do której należą spółki A i B oraz powiązane konta bankowe są utrzymywane w tajemnicy więc zarówno rzeczywiste zyski jak i pieniądze z niezapłaconych podatków są ukrywane.

Co daje korporacji korzystanie z raju podatkowego?

W 2012 roku organizacja Christian Aid przeanalizowała dane finansowe i rejestrowe ponad 1500 korporacji operujących na terenie Indii, Ghany i Salwadoru. Wyniki analizy pokazały, że korporacje korzystające z usług rajów podatkowych zapłaciły średnio 28,9 % niższe podatki niż korporacje nie powiązane z rajami podatkowymi.⁴⁴

STOP UNIKANIU OPODATKOWANIA

Przewodnik po sprawiedliwości podatkowej

Gdzie znajdują się raje podatkowe?

Rajem podatkowym może być każda jurysdykcja oferująca specjalne warunki i prawa dotyczące podatków, tajemnicy handlowej czy rejestracji zagranicznych firm. Rajem podatkowym może być kraj, stan, a nawet miasto.

- Europejskie raje podatkowe to m.in. Andora, Cypr, Luksemburg, Holandia i Szwajcaria.
- Raje podatkowe na terenie byłego imperium brytyjskiego: Kajmany, Hong Kong, Wyspy Bahama, Bermudy, Montserrat, Brytyjskie Wyspy Dziewicze, oraz tereny podległe koronie brytyjskiej na Wyspach Normandzkich.
- Raje podatkowe w amerykańskiej strefie wpływów: Amerykańskie Wyspy Dziewicze, oraz niektóre stany np. Delaware.

Rola firm księgowych

Zalew spraw sądowych w ciągu ostatnich lat, zwłaszcza w Stanach Zjednoczonych pokazał że w proceder unikania podatków zamieszane są największe firmy księgowe. Firmy te tworzą na potrzeby klientów zawite strategie pozwalające na unikanie podatków.⁴⁵

Są to cztery firmy księgowe/doradcze znane jako „Wielka czwórka” czyli PricewaterhouseCoopers (PWC), KPMG, Deloitte i Ernst & Young. To one stoją za stworzeniem skomplikowanych struktur i systemów podatkowych dla korporacji ponadnarodowych włączających przelewania zysków w obrębie rozlicznych spółek zależnych do rozlicznych rajów podatkowych.

„Wielka czwórka” współfinansuje International Accounting Standards Board, podmiot zajmujący się wyznaczaniem zasad i regulacji raportowania oraz rocznych bilansów firm. Rekomendacje IASB są przyjmowane przez rządy ponad 100 krajów (w tym także przez Wielką Brytanię i kraje UE) jako obowiązujące regulacje prawne. Wiele członków zarządu IASB to dawni pracownicy „Wielkiej Czwórki”.

Organizacje społeczeństwa obywatelskiego uważają, że obecne standardy księgowości IASB powodują zmniejszenie przejrzystości działań i odpowiedzialności międzynarodowych korporacji. Na przykład, zgodnie ze standardami IASB korporacje są zobligowane do przedstawiania zysków globalnie, bez rozbicia na zysk wypracowany przez poszczególne kraje, w których działają co ułatwia niektórym korporacjom ukrywanie zysków w rajach podatkowych.

STOP UNIKANIU OPODATKOWANIA

Przewodnik po sprawiedliwości podatkowej

Ulgi podatkowe – wyścig do dna

Ulgi podatkowe to obok procederu unikania opodatkowania, jeden z głównych powodów niskich wpływów do budżetów krajów globalnego Południa. Niektóre ulgi są dobre – zachęcają do zmiany nawyków i zachowań społecznych. Przykładem takich ulg mogą być między innymi odpisy podatków dla właścicieli kont oszczędnościowych lub ulgi podatkowe dla firm wykorzystujących niskowęglowe technologie w transporcie. W większości przypadków jednak ulgi podatkowe oferowane korporacjom mają negatywny wpływ na gospodarkę krajów rozwijających się.

Od lat osiemdziesiątych ubiegłego wieku globalizacja doprowadziła do sytuacji, w której wysokorozwinięte bogate kraje globalnej Północy i ubogie kraje globalnego Południa współzawodniczą ze sobą aby pozyskać zagranicznych inwestorów. Szczodre ulgi podatkowe dla ponadnarodowych korporacji są jednym ze sposobów przyciągnięcia inwestycji. Niektórzy nazywają ten fenomen „wyścigiem do dna”. Najbardziej popularnymi ulgami są:

- wakacje podatkowe – czasowe zmniejszenie lub anulowanie opłat z tytułu podatków
- specjalne strefy ekonomiczne zwane też strefami wolnego handlu oferowane zagranicznym firmom.

Wiele rządów wierzy, że pozyskanie zagranicznych inwestycji przyczynia się do rozwoju kraju i pomoże im wygrać walkę z ubóstwem, zaś ulgi podatkowe są niezbędne dla pozyskania tychże inwestycji. W rzeczywistości utrata dochodów z tytułu

podatków często przewyższa potencjalne korzyści ze zwiększonych inwestycji.⁴⁶ Niektóre kraje tracą w wyniku ulg nawet 5% majątku narodowego.⁴⁷ Przykładowo ulgi podatkowe dla korporacji w Kenii kosztują rząd tego kraju 1,1 miliarda dolarów. To prawie dwa razy więcej niż wynosi całkowity budżet na opiekę medyczną – w kraju, w którym 46% populacji żyje w skrajnym ubóstwie.⁴⁸

Dodatkowo, oprócz oferowania ulg podatkowych kraje rozwijające się są zmuszone oferować jak najniższe stawki podatku korporacyjnego dla firm zagranicznych. Jest to zabieg stosowany w celu pozyskania inwestycji. Wpływowy doroczny raport Banku Światowego pt. „Doing Business” aktywnie zachęca kraje do obniżania podatków dla korporacji. Prowadząc ranking krajów pod kątem przyjaznego klimatu inwestycyjnego wynikającego z niskich podatków, „motywuje” kraje globalnego Południa do wprowadzania niskich stawek podatkowych dla korporacji. Im niższe są podatki, tym wyższa jest pozycja danego kraju w rankingu.⁴⁹

Tak naprawdę istnieje bardzo mało dowodów wspierających tezę, jakoby niskie podatki lub ulgi podatkowe były najważniejszym czynnikiem brany pod uwagę przez firmy inwestujące w krajach globalnego Południa. Badania firm regularnie pokazują, że chociaż kwestia podatków jest istotna dla inwestorów zagranicznych nie jest ona jedyną determinantą. Inne zmienne, takie jak dobra infrastruktura, kwalifikacje i doświadczenie pracowników lub dobre zarządzanie (wszystkie w dużym stopniu zależne od finansowania z podatków) mają o wiele większe znaczenie.⁵⁰

STOP UNIKANIU OPODATKOWANIA

Przewodnik po sprawiedliwości podatkowej

Ropa, górnictwo i wydobywanie gazu – skarb czy przekleństwo?

Firmy działające w przemyśle wydobywczym mogą liczyć na dodatkowe ułatwienia. Oprócz ulg podatkowych sektor często korzysta z niskich stawek na opłaty eksploatacyjne (opłaty, jakie firma wnosi do budżetu państwa za możliwość wydobycia, obliczana jako stały procent od wydobycia). Wkrótce po prywatyzacji wydobycia miedzi w Zambii pod koniec lat dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku Zambia zaoferowała zagranicznym firmom najniższą w historii stawkę opłat eksploatacyjnych: 0,6 procenta.⁵¹

Tajemnica obowiązująca w czasie podpisywania takich umów sprawia, że rządowi łatwiej jest oferować tak niskie stawki, gdyż ani przedstawiciele społeczeństwa obywatelskiego ani władzy ustawodawczej czy też związki zawodowe nie mają dostępu do informacji.

Brak przejrzystości skutkuje wysokim poziomem korupcji w sektorze wydobywczym. Dotyczy to zarówno korporacji jak i przedstawicieli rządów. Jest to jednym z powodów, dla których kraje bogate w surowce cierpią z powodu skrajnego ubóstwa, nierówności społecznych i złego zarządzania. W Afryce, kraje eksportujące minerały są biedne, a poziom nierówności społecznych należy do najwyższych na świecie. Dzieje się tak mimo tego, że wartość eksportu dziewięciokrotnie przewyższa środki z pomocy zagranicznej.

Rozwiązania

Zwiększanie przejrzystości systemu

Władze skarbowe w krajach rozwijających się nieodmiennie twierdzą, że kluczem do polepszenia sytuacji w kwestii podatków jest dostęp do informacji o zyskach firm operujących na ich terenie. Chodzi tu zarówno o wysokość zysków, miejsce i własność. Obecnie, dyskretna rajów podatkowych w połączeniu z brakiem przejrzystości w rachunkach firm sprawia, że wykrycie uchylania się od podatków przez korporacje jest prawie niemożliwe. Prezentowane poniżej rozwiązania w dłuższej perspektywie przyczyniłyby się do poprawy sytuacji.

„Każde regulacje prawne umożliwiające standaryzację raportowania zysków ponadnarodowych korporacji byłyby przydatne”

Erick Coyoy, minister gospodarki Gwatemali⁵⁴

Zwiększenie przejrzystości rachunków korporacji

Obecnie, międzynarodowe standardy rachunkowości wymagają od firm podawania globalnych szacunków zysków i odprowadzonych podatków. Tymczasem bez wyszczególnienia rachunków dla poszczególnych krajów i raportowania zysków i po-

datków poszczególnych spółek zależnych, także tych w rajach podatkowych, wykrycie praktyk umożliwiających uchylanie się od podatków takich jak sztuczne ceny jest prawie niemożliwe.

Wprowadzenie standardu raportowania kraj po kraju zmusiłoby korporacje do zawierania w rocznych sprawozdaniach finansowych następujących informacji: nazwa kraju w którym operuje dana korporacja oraz nazwy wszystkich spółek zależnych, zapisy sprzedaży, zakupów, kosztów pracy, liczby zatrudnionych, zysków przed opodatkowaniem i aktywów w każdym wymienionym kraju, w którym prowadzone są operacje korporacji oraz jej spółek zależnych wniesione opłaty z tytułu podatków w każdym wymienionym kraju, w którym prowadzone są operacje korporacji oraz jej spółek zależnych.

Korzyści z wprowadzenia raportowania kraj po kraju:

- władze skarbowe miałyby dostęp do danych umożliwiających wykrycie i przerwanie praktyk takich jak sztuczne ceny lub innych form uchylania się od płacenia podatków
- firmy odpowiedzialne i skrupulatnie przestrzegające prawa podatkowego miałyby okazję do wykazania swojego wkładu w rozwój społeczny krajów.⁵³

STOP UNIKANIU OPODATKOWANIA

Przewodnik po sprawiedliwości podatkowej

- inwestorzy mieliby więcej informacji potrzebnych by właściwie ocenić ryzyka (włączając w to ryzyko podatkowe) związane z inwestowaniem w dany kraj

IASB wciąż nie doszło do porozumienia w sprawie przyjęcia standardów raportowania uwzględniających operacje w poszczególnych krajach. Brak jest również konkretnego wsparcia w tym zakresie wśród samych ponadnarodowych korporacji.⁵⁵ Pomimo tego naciski ze strony organizacji społeczeństwa obywatelskiego oraz polityków przynoszą pierwsze efekty w postaci zmian w kierunku większej przejrzystości operacji korporacji ponadnarodowych zwłaszcza w sektorze wydobywczym.

Postępy w zwiększaniu przejrzystości ponadnarodowych korporacji

- W lipcu 2010 roku Kongres Stanów Zjednoczonych przegłosował ustawę Reformy Wall Street o Ochronie Konsumentów (znaną też jako ustawa Dodd Franka). Ustawa ta zawiera przełomowe zapisy wymagające od korporacji sektora energetycznego oraz wydobywczego zarejestrowanych w amerykańskiej Komisji Papierów Wartościowych i Giełd ujawniania opłat przekazywanych indywidualnym krajom i rządowi Stanów Zjednoczonych za gaz, ropę i minerały. Ponieważ obowiązkiem firm jest jedynie ujawnienie opłat uiszczanych na rzecz rządu USA, a nie zysków wypracowanych w poszczególnych krajach, ustawa ta jest raczej narzędziem pomagającym wykryć korupcję, a nie unikanie opodatkowania. Mimo tego ustawa ta jest pierwszym krokiem w procesie prowadzącym

do raportowania zysków kraj po kraju.⁵⁶

- W lipcu 2013 roku Unia Europejska przyjęła nowe regulacje prawne idące dalej niż wspomniana amerykańska legislacja. UE wymaga od europejskich firm wydobywających gaz, ropę, kopaliny oraz zajmujących się wycinką drewna raportowania opłat wnoszonych na rzecz rządów. Chodzi tu o opłaty takie jak podatki, koncesje, opłaty za wydobycie dla projektów których wartość wynosi powyżej 100 tysięcy euro.
- 2013 rok przyniósł reformę legislacji dotyczących bankowości UE. Zgodnie z nowymi zapisami od banków wymaga się, by ujawniały zyski oraz zapłacone podatki uwzględniając każdy kraj z osobna.
- 22 maja 2013 roku przywódcy krajów UE w odpowiedzi na publiczne oburzenie wynikłe z unikania podatków przez giganty takie jak Apple i Google zadeklarowały swoje poparcie dla inicjatywy wprowadzania obowiązku raportowania kraj po kraju dla wszystkich dużych firm, nie tylko tych z sektora wydobywczego.

Zniesienie dyskrecji rajów podatkowych.

Dyskrecja rajów podatkowych jest jedną z głównych barier w wykrywaniu unikania płacenia podatków przez firmy oraz osoby fizyczne. Zwiększenie przejrzystości rajów podatkowych jest równie ważne, jak zwiększenie przejrzystości samych korporacji.

Automatyczny system wymiany informacji

Wielostronny, automatyczny system dzielenia się informacjami na temat osób oraz firm dysponujących dużym majątkiem między

STOP UNIKANIU OPODATKOWANIA

Przewodnik po sprawiedliwości podatkowej

krajem pochodzenia, związanym operacjami finansowymi z rajami podatkowymi i krajami w których operuje dana firma lub osoba, zapewniłby szybki dostęp do informacji na temat nadużywania systemu podatkowego. Zobowiązanie rajów podatkowych do automatycznej wymiany informacji z krajami globalnego Południa byłoby dużym krokiem naprzód w walce o zakończenie dyskrecji rajów podatkowych.

Obecnie kraje OECD wymagają od rajów podatkowych podpisywania ok. 12 oddzielnych dwustronnych Umów o wymianie informacji podatkowej (TIEA), jeśli te nie chcą być na czarnej liście jednostek niewspółpracujących z władzami. Niestety umowy TIEA okazały się mało pomocne dla krajów rozwijających się. Stało się tak z następujących powodów:

- Do dziś raje podatkowe zgodziły się podpisać umowy TIEA tylko z paroma najbogatszymi krajami takimi jak np. Indie. Stąd potrzeba umów wielostronnych.
- Umowy TIEA umożliwiają dostęp do informacji tylko na żądanie. Oznacza to, że władze skarbowe szukające informacji od raju podatkowego muszą znaleźć konkretne dowody na uchylanie się od podatków przez daną osobę lub firmę, zanim wystąpią z prośbą o ujawnienie informacji. To duże zadanie nawet dla względnie zasobnych w pieniądze i sprzęt europejskich instytucji skarbowych. Większość władz skarbowych krajów globalnego Południa nie stać na podjęcie procesu udostępnienia informacji.

„Przejrzystość jest potrzebna. Dotyczy to zwłaszcza rajów podatkowych, które powinny współpracować z rządami krajów w celu odtajniania informacji o zdeponowanych nielegalnych środkach”

Pranab Mukherjee, indyjski minister finansów, wypowiedź z 2011⁵⁷

Zapewnienie automatycznego dostępu do informacji – postępy

- Unijna dyrektywa dotycząca opodatkowania oszczędności umożliwia wymianę informacji pomiędzy 15 krajami UE i rajami podatkowymi spoza UE. Dyrektywa ta jednak dotyczy osób fizycznych a nie firm. Jednakże niektóre raje podatkowe nie przyjęły dyrektywy, inne zrobiły to tylko częściowo.
- W listopadzie 2011 roku wszystkie kraje grupy G20 zgodnie podpisały Wielostronną Konwencję OECD wzajemnej pomocy administracyjnej w zakresie podatków. Konwencja ta zawiera zapisy dotyczące wymiany informacji podatkowej pomiędzy różnymi krajami, włączając wymianę automatyczną. Mimo, że sama konwencja jest względnie słaba (gdyż nie stanowi prawa), jest ona formalnym wsparciem G20. Konwencja stanowi punkt wyjścia dla implementacji wielostronnej i automatycznej wymiany informacji w przyszłości. Wyzwaniem pozostaje doprowadzenie do podpisania Wielostronnej Konwencji przez raje podatkowe.
- Na szczycie G20 w 2012 roku, przywódcy grupy wezwali kraje do włą-

STOP UNIKANIU OPODATKOWANIA

Przewodnik po sprawiedliwości podatkowej

czenia się w coraz bardziej popularną praktykę automatycznej wymiany informacji. 58 Jest to odzwierciedleniem coraz bardziej popularnego wśród decydentów zdania, że automatyczna wymiana informacji jest standardem, do którego powinny dążyć wszystkie kraje, także raje podatkowe.

- Ustawa o kontroli zagranicznych kont FATCA (Foreign Account Tax Compliance Act), która weszła w życie w Stanach Zjednoczonych w 2013 roku, jest miłym krokiem w działaniach na rzecz wprowadzenia automatycznej wymiany informacji na poziomie globalnym. FATCA jest ustawą dotyczącą podatkowej zgodności zagranicznych rachunków. Zaostrza ona wymogi dotyczące udostępniania sprawozdań, stosowanych wobec zagranicznych urzędów finansowych w Stanach Zjednoczonych. Kontrola dotyczy rachunków powyżej 50 tys dolarów. Instytucje finansowe,

które nie będą przestrzegały zapisów ustawy, będą miały zamknięty dostęp do amerykańskiego rynku finansowego. Podczas gdy FATCA nakłada zobowiązania na instytucje finansowe, to w większości przypadków jest wykorzystywana do automatycznej wymiany informacji między władzami skarbowymi. Mimo że ustawa odnosi się do rachunków osób fizycznych w rzeczywistości pomaga naruszać dyskrecję rajów podatkowych gdyż dzięki niej dzielenie się informacjami stało się technicznie możliwe. Co więcej, ustawa umożliwia zwiększony dostęp do informacji krajom UE (większość krajów Unii podpisało pilotażowy projekt). Kraje europejskie mogą wymagać takiego samego dostępu do informacji jak wymagany przez FATCA. Nie wiadomo jednak czy którykolwiek z krajów globalnego Południa skorzysta na wprowadzeniu FATCA.

Uczniowie i uczennice w północnej Ghanie odbierają swój szkolny obiad. Posiłek jest zapewniony w ramach rządowego programu żywienia. Ghana traci co najmniej 36 milionów dolarów USD w niezapłaconych podatkach w samym tylko sektorze wydobywczym. Gdyby rząd Ghany zbierał wyższe podatki, mógłby zapewnić posiłki o wiele większej liczbie dzieci.

STOP UNIKANIU OPODATKOWANIA

Przewodnik po sprawiedliwości podatkowej

Identyfikowanie rzeczywistych beneficjentów

Beneficjent rzeczywisty to termin prawny używany dla określenia rzeczywistego właściciela aktywów (np. rachunku bankowego, funduszu powierniczego lub nieruchomości) odnoszącego materialne korzyści z działalności firmy. Identyfikacja rzeczywistego beneficjenta jest często utrudniona, a czasem nawet niemożliwa z uwagi na maskowanie transakcji finansowych z pomocą skomplikowanej siatki fasadowych firm, umożliwiających utrzymanie w sekrecie rzeczywistych właścicieli. Firmy, a także majątne osoby fizyczne często lokują swoje pieniądze w różnego rodzaju funduszach powierniczych, fundacjach i firmach rejestrowanych w rajach podatkowych, co sprawia, że odkrycie, kto faktycznie jest ich właścicielem, jest prawie niemożliwe.

Oprócz automatycznego systemu wymiany informacji, potrzebny jest więc również mechanizm pozwalający zwykłym ludziom i władzom skarbowym dowiedzieć się „kto, gdzie i co posiada”. Mechanizm ten powinien przybrać formę publicznego rejestru dostępnego w każdym kraju, także w rajach podatkowych.

Postępy w sprawie beneficjentów rzeczywistych

W obrębie UE, przegląd Dyrektywy w sprawie przeciwdziałania praniu pieniędzy AMLD jest świetną okazją do promowania idei przejrzystości finansowej, w tym identyfikacji beneficjentów rzeczywistych. Jednak wstępny projekt opublikowany przez Komisję Europejską w lutym 2013⁵⁹ pozostawia wiele do życzenia. Zamiast wprowadzenia publicznych rejestrów projekt proponuje zbieranie informacji o benefi-

cjentach rzeczywistych przez firmy i możliwość ich udostępniania na prośbę władz podatkowych lub rządów.

Walka z praniem pieniędzy w Unii Europejskiej

Unia musi wziąć odpowiedzialność za znaczące kwoty, które mimo że należą się krajom rozwijającym się, kończą na rachunkach bankowych w Europie lub w europejskich rajach podatkowych. Do wymienionych powyżej słabości dyrektywy AMLD, dochodzi również brak odniesienia się do kwestii udzielania informacji krajom spoza UE, pomimo że jej zapisy odnoszą się do problemu prania pieniędzy na całym świecie.

Dyrektywa AMLD nie uznaje również prania pieniędzy za przestępstwo podatkowe. Zdefiniowanie prania pieniędzy jako przestępstwo podatkowe byłoby krokiem naprzód w walce z nielegalnym uchylaniem się od płacenia podatków. Gdyby uchylanie się od płacenia podatków zostało uznane za przestępstwo źródłowe na równi z takimi przestępstwami jak korupcja, banki i inne instytucje pośredniczące w operacjach finansowych byłyby prawnie zobowiązane do sprawdzania czy zawierane transakcje nie są praniem pieniędzy z niezapłaconych podatków.

W całej Europie osoby prowadzące kampanie naciskają na stworzenie bardziej ambitnych niż obecnie dostępne, środków pozwalających na identyfikację rzeczywistych beneficjentów (np. poprzez publiczne rejestry) oraz walkę z praniem pieniędzy (z włączeniem uchylania się od podatków).

STOP UNIKANIU OPODATKOWANIA

Przewodnik po sprawiedliwości podatkowej

Reforma systemu

Coraz częściej słychać postulat zmiany obecnego systemu, zwłaszcza opodatkowania działań międzynarodowych korporacji.

Obecnie międzynarodowy system podatkowy nie odzwierciedla sposobu działań i operacji prowadzonych przez korporacje. Jest to istotny problem. Obecne regulacje dotyczące podatków zakładają, że ponadnarodowe korporacje składają się z niezależnych i niepowiązanych ze sobą podmiotów. Ostatnie podejrzenia o unikanie podatków między innymi takich korporacji jak Amazon, Google, Ikea, BNP Paribas, Starbucks, Apple sugerują, że jest inaczej.

W rzeczywistości, różne spółki zależne tworzące ponadnarodową korporację operują, jakby były jednym podmiotem i działają według tej samej jednej strategii.

Według podejścia unitarnego ponadnarodowe korporacje powinny być traktowane jako jeden podmiot zamiast sumy niezależnych firm. Przy takim podejściu, na podstawie ustalonej formuły podatki naliczane firmie byłyby należne krajom, w których działają spółki w ramach korporacji. Podatek unitarny, zwany też syntetycznym lub globalnym polega na łącznym opodatkowaniu wszystkich składników dochodu wypracowanego przez wszystkie firmy tworzące korporację. Dzięki unitarnemu podejściu dane dotyczące miejsca faktycznych działań spółki zgadzałyby się z miejscem, w którym są raportowane podatki od zysków. Oznaczałoby to, że korporacje nie mogłyby więcej czerpać korzyści z tworzenia fikcyjnych spółek zależnych w rajach podatkowych jako strategii mającej na celu unikanie podatków.

Niektóre organizacje pozarządowe nie są przekonane czy podejście unitarne będzie korzystne dla krajów globalnego Południa. Istnieje wśród nich obawa, że wyliczanie należnego podatku proporcjonalnie do krajów, w których operują korporacje, przyniesie korzyści tylko krajom bogatym. Z kolei inne organizacje wierzą, że system unitarny, pod warunkiem, że zostałby zaprojektowany i wdrożony przez wszystkie kraje włączając w to kraje globalnego Południa, pozwoliłby na bardziej sprawiedliwy udział w zyskach z opodatkowania spółek działających na ich terytorium.

Postępy w działaniu na rzecz opracowania nowych systemów opodatkowania korporacji

Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) w odniesieniu do problemu wyprowadzania z kraju zysków przez korporacje w celu uniknięcia podatków używa terminu erozji bazy podatkowej. W lutym 2013 rok OECD opublikowała wstępny raport pt. „Erozja bazy podatkowej i przenoszenie zysków”⁶⁰ Raport uznaje erozję bazy podatkowej za poważne ryzyko dla dochodów do budżetu państwa pochodzących z podatków, zaś strategię przenoszenia zysków stosowane przez korporacje za główną przyczynę erozji bazy podatkowej. Według raportu międzynarodowe regulacje dotyczące podatków stworzone 80 lat temu są anachroniczne i nie spełniają już swej roli w zmieniającym się świecie biznesu. Raport potwierdza, że jednostronne działanie nie rozwiąże problemu i potrzebne jest nowe całościowe podejście do problem, Wskazuje też na konieczność zaostrożenia przepisów podatkowych w wielu sytuacjach, w których dochodzi do tzw. agresywnej optymalizacji. OECD apeluje do rządów o nowe nie-

STOP UNIKANIU OPODATKOWANIA

Przewodnik po sprawiedliwości podatkowej

sablonowe podejście do problemu opodatkowania korporacji.

Dokument stworzony przez OECD jest ważnym kamieniem milowym w procesie tworzenia nowego systemu podatkowego

dla ponadnarodowych korporacji. Ważne jest jednak, by każdy proces, którego celem będzie stworzenie nowego systemu podatkowego, włączył kraje rozwijające się i zapewniał im przestrzeń do ochrony ich interesów.

Zjednoczone Królestwo w drodze do sprawiedliwości podatkowej

Obecnie media pełne są wiadomości o ponadnarodowych korporacjach nie płacących należnego podatku – nie bez powodu. Przykładowo. Starbucks nie płacił podatku korporacyjnego w Zjednoczonym Królestwie przez 3 lata, co niesamowicie oburzyło społeczeństwo. Władze skarbowe kraju oceniają ze unikanie podatków i agresywne strategie ich unikania także przez wielki biznes kosztują ten kraj ok. 35 miliardów euro rocznie.⁶¹ W odpowiedzi na ten problem premier David Cameron powiedział, że czas najwyższy by korporacje się obudziły.⁶²

Cameron obiecał skończyć z brytyjskimi rajami podatkowymi takimi jak Brytyjskie Wyspy Dziewicze, wzywając do ustanowienia globalnego systemu automatycznej wymiany informacji i popierając pomysł stworzenia publicznych rejestrów rzeczywistych właścicieli wszystkich funduszy powierniczych, i fikcyjnych spółek często powoływanych w celu uniknięcia podatku. Ta polityczna zmiana zaistniała dzięki kampaniom prowadzonym przez organizacje pozarządowe.

Cięcia w wydatkach publicznych, rosnące bezrobocie sprawiły, że zwykłych ludzi ogarnęła złość na wieść o wielkich firmach unikających płacenia podatków. Presja ze strony obywateli zmusiła rząd do zajęcia w tej sprawie stanowiska. Sprawa została nagłośniona przez radykalne grupy takie jak UK Uncut, które urządzały pikety i okupowały sklepy należące do korporacji, o których wiadomo było że unikają płacenia podatków na terenie Zjednoczonego Królestwa. Działania te nagłośniły problem w kontekście Zjednoczonego Królestwa, i jednocześnie organizacje pozarządowe mogły zwrócić uwagę opinii publicznej na skutki unikania podatków dla krajów rozwijających się. W 2013 roku ponad 200 organizacji społeczeństwa obywatelskiego zajmujących się rozwojem poprowadziło wspólną kampanię, której celem było wywarcie presji na premiera kraju oraz przywódców grupy G8, by podjęli się rozwiązania przyczyn

STOP UNIKANIU OPODATKOWANIA

Przewodnik po sprawiedliwości podatkowej

Trudne pytania – jak na nie odpowiadać?

Czy jeśli firmy będą musiały płacić wyższe podatki, ceny oferowanych przez nie usług i towarów wzrosną?

Jest mało prawdopodobne, by firmy podniosły ceny swoich towarów i usług, gdyż to sprawiłoby, że ich ceny byłyby mniej konkurencyjne. Gdyby jednak ponadnarodowe korporacje podniosłyby ceny, byłoby to z korzyścią dla małych i średnich przedsiębiorstw.

Obecnie małe i średnie przedsiębiorstwa nie posiadają licznych spółek zależnych w rajach podatkowych, i w związku z tym muszą płacić pełne podatki. Sytuacja, w której średnie i małe przedsiębiorstwa stałyby się bardziej konkurencyjne, miałyby daleko idące korzyści. Ponieważ średnie i małe przedsiębiorstwa generują więcej miejsc pracy niż ponadnarodowe korporacje, ich lepsza pozycja oznaczałaby zwiększenie liczby miejsc pracy.

Co więcej, wyższe ceny towarów i usług oznaczają proporcjonalnie wyższe kwoty podatków, jakie musiałyby odprowadzić dana korporacja. Te pieniądze mogłyby być wykorzystane na zapewnienie lepszych usług publicznych.

Czy w czasach kryzysu nie powinniśmy się skupić na naszych problemach tu w Europie zamiast zajmować się krajami rozwijającymi się?

Reformy podatkowe, jakie proponujemy, mają charakter globalny, więc pomogłyby zarówno krajom europejskim jak i rozwijającym się. Bez względu na to, czy unikania podatków ma miejsce w Europie czy w krajach globalnego Południa, jest to działanie szkodliwe dla gospodarek krajów. Unikanie opodatkowania w Zjednoczonym Królestwie kosztuje tamtejsze władze podatkowe około 35 miliardów euro rocznie.⁶³ Co więcej, unikanie podatków najmocniej uderza w najbiedniejszych, ponieważ to oni są najbardziej zależni od usług i świadczeń zapewnianych przez rząd.

Firmy zawsze znajdą sposób na uchylanie się od podatków, jaki jest sens działań?

Niektóre osoby i ponadnarodowe korporacje zawsze znajdą sposób na unikanie opodatkowania. Niemniej jednak, system podatkowy powinien starać się temu zapobiec jak najlepiej. Obecnie wielu dyrektorów ponadnarodowych korporacji, widząc jak inne korporacje zwiększają swoje zyski unikają opodatkowania, czują, że powinni robić tak samo. W przeciwnym razie ich udziałowcy lub zarząd mogą ich uznać za nieskutecznych.

Jako obywatele Europy musimy uświadamić firmom, że nieodpowiedzialne praktyki podatkowe odbijają się negatywnie na ich reputacji. Gdyby podatki były uznane za trzon polityk społecznej odpowie-

STOP UNIKANIU OPODATKOWANIA

Przewodnik po sprawiedliwości podatkowej

działności biznesu (CSR), to zapotrzebowanie na prowadzenie agresywnych strategii unikania podatków oraz na wynajdywanie luk w prawie przez firmy rachunkowe (takie jak Wielka Czwórka) byłoby znacznie mniejsze.

Wiele praktyk związanych z niepłaceniem podatków jest legalnych. Jak możemy winić kogoś za chęć zmniejszenia obciążenia fiskusem?

Gdyby nikt nie płacił podatków, nie mielibyśmy pieniędzy na edukację, opiekę medyczną, policję, sądy a nawet na drogi czy energię. Zgadza się ze szwedzkim premierem, który twierdzi że firmy mają zobowiązania wobec społeczeństwa:

„Te firmy wymagają inwestycji w infrastrukturę, w badania i rozwój. Chcą mieć dobrze wykształconych pracowników. Cóż... płacicie podatki. Wtedy będziemy w stanie sfinansować te inwestycje.”

Fredrik Reinfeldt, premier Szwecji, 22 maja 2013⁶⁵

Istnieje duża różnica między legalnymi sposobami zmniejszenia kwot podatków a unikaniem podatków w sposób łamiący i podważający samą istotę prawa. Jeśli jakaś konkretna strategia niepłacenia podatków jest niezgodna z prawem, może zostać uznana za nielegalną przez władze skarbowe. Dlatego wytyczne OECD dla ponadnarodowych korporacji odnoszą się do intencji prawnych i włączają również unikanie podatków, a nie tylko uchylanie się od nich.

Skąd mamy mieć pewność że skorumpowani politycy w krajach globalnego Południa nie rozkradną pieniędzy z podatków?

Jak już wspomnieliśmy, nie ma żadnej gwarancji co do celów, na jakie rządy krajów globalnego Południa wydadzą pieniądze z podatków. Jednakże badania pokazały, że ogólnie rzecz biorąc im większy jest dochód do budżetu z podatków w krajach Afryki, tym lepsza jest realizacja Milenijnych Celów Rozwoju.

Na całym świecie obywatele, parlamentarzyści i media mają ogromną rolę w monitorowaniu wydatków z budżetu państwa, rozliczania rządów z odpowiedzialności oraz wpływania na rządy w celu wykorzystania nadwyżek z podatków na redukcję ubóstwa i budowanie lepszych społeczeństw. Kiedy obywatele wiedzą, że ich rządy mają więcej pieniędzy, tym bardziej chcą mieć kontrolę nad tym, jak są wydawane te pieniądze. Zwiększenie wpływów do budżetu państwa może skutkować zmniejszeniem korupcji.

Oczywiście zjawisko korupcji nie dotyczy tylko rządów krajów globalnego Południa. Kiedy w grę wchodzi duże pieniądze, duże firmy często są przytapywane na przekupywanie polityków, urzędników czy też banków, by naginali oni system do ich potrzeb.

W wielu biednych krajach zagraniczne firmy wpłacają pieniądze na fundusze społeczne walczące z biedą, czy to nie jest lepsze rozwiązanie niż płacenie podatków?

Fundusze społeczne często przynoszą krótkoterminowe korzyści określonej grupie ludzi (np. ludziom mieszkającym w pobliżu kopalni lub fabryki). Tymczasem pieniądze

STOP UNIKANIU OPODATKOWANIA

Przewodnik po sprawiedliwości podatkowej

z podatków dają rządowi stałe źródło dochodów, które mogą być używane do zapewnienia usług dla wszystkich obywateli. Co więcej, takie fundusze są o wiele mniej przejrzyste i trudniej jest pociągnąć je do odpowiedzialności, ponieważ rządy odpowiadają przed swoimi obywatelami i przez nich są rozliczani, podczas gdy firmy są w pierwszej kolejności rozliczane przez swoich udziałowców.

Czy jeśli zlikwidujemy raje podatkowe ludzie mieszkający w rajach podatkowych nie zbiednieją?

Warto pamiętać, że w większości rajów podatkowych obywatele płacą takie same podatki jak ludzie na całym świecie. Minimalne lub zerowe stawki podatków są oferowane jedynie zagranicznym firmom i osobom fizycznym pochodzącym z innych krajów. Biorąc jednak pod uwagę fakt, że mieszkańcy rajów podatkowych pracują w sektorze usług finansowych, likwidacja rajów podatkowych będzie miała wpływ na ich zatrudnienie. Warto więc o tym pamiętać. Coraz częściej raje podatkowe stają się ryzykownym miejscem życia. Upadek banków w Islandii w 2009 roku i cypryjskich banków w 2013 roku pokazuje, jak toksyczne długi zdeponowane w tajemnicy w rajach podatkowych mogą stać się bombą z opóźnionym zapłonem dla obywateli rajów podatkowych.

Jednocześnie presja na raje podatkowe ze strony światowych przywódców w grupach G8, G20 i w Unii Europejskiej, by zakończyć lub ograniczyć dyskreję, raczej się nie zakończy. Raje podatkowe, które się nie zmieniają, może więc czekać gospodarcza lub polityczna izolacja.

Małe wyspiarskie kraje będące rajami podatkowymi powinny zróżnicować swoje gospodarki i wprowadzić/ wzmocnić inne sektory (np. turystykę). W ten sposób staną się one mniej zależne od zmiennego i niepewnego sektora usług finansowych. Nie chodzi o to, by całkowicie zrezygnowały ze świadczenia usług finansowych. Chodzi raczej o zmianę sposobu zarządzania tymi usługami oraz o zapobieganie unikaniu podatków.

Zamiast naciskać na pojedyncze raje podatkowe, potrzebna jest całościowa zmiana standardów na całym świecie.

Władze skarbowe biednych krajów nie mają wystarczających zasobów by analizować i wykorzystywać dane pochodzące z raportowania kraj po kraju.

Brak zasobów to jeden z większych problemów stojących przed władzami skarbowymi krajów globalnego Południa. To dlatego organizacje zajmujące się rozwojem apelują do europejskich dawców pomocy, by zwiększyli środki pomocowe i przekazywali je na wzmacnianie systemów podatkowych w krajach globalnego Południa. Z drugiej strony nawet najsilniejsze i najbardziej kompetentne władze podatkowe nie będą w stanie skutecznie działać bez dostępu do danych. Mówiąc wprost, informacja to władza.

STOP UNIKANIU OPODATKOWANIA

Przewodnik po sprawiedliwości podatkowej

Czas posiłku w Etiopii: dochody z podatków są kluczowe w walce z głodem i niedożywieniem.

STOP UNIKANIU OPODATKOWANIA

Przewodnik po sprawiedliwości podatkowej

Przypisy

1. Światowa Organizacja Zdrowia (WHO), www.who.int/water_sanitation_health/mdg1/en/index.html
2. Ibid
3. Światowy Instytut Zasobów, Pilotażowa analiza globalnych ekosystemów, luty 2001
4. UNICEF
5. Edukacja dla Wszystkich Raport z monitoringu, UNESCO, 2010
6. Podatki w krajach rozwijających się: zwiększanie środków rozwojowych, House of Commons, Międzynarodowy Komitet ds Rozwoju, czwarty raport sesji 2012-13, 16 lipiec 2012, str. 5
7. www.worldbank.org/en/news/feature/2011/06/06/economics-adaptation-climate-change
8. Wg raportu Komitet Pomocy Rozwojowej OECD realna globalna pomoc rozwojowa w 2012 roku zmniejszyła się o 4 %, po 2% spadku w roku 2011.
www.oecd.org/dac/stats/aidtopoorcountriesslipsfurtherasgovernmentstightenbudgets.htm
9. Dane cytowane przez Jeffreya Sachs'a na podstawie danych OECD, 'Fakty za obietnicami pomocy G8', www.guardian.co.uk, 4 lipiec 2010. Podana liczba 20 miliardów uwzględnia inflację.
10. <http://data.worldbank.org/indicator/DT.INT.DECT.GN.ZS>
11. Bank Światowy. Międzynarodowe Statystyki dot Długu 2013
<http://data.worldbank.org/sites/default/files/ids-2013.pdf>, str 2
12. Liczby cytowane przez Tax Justice Advocacy: A Toolkit for Civil Society, Tax Justice Network, 2011
13. Liczba 160 miliardów dolarów amerykańskich, podana szacunkowo przez organizację Christian Aid w raporcie Death and Taxes, the true toll of tax dodging, 2008, opartym na pracy poświęconej nielegalnym przepływom, kapitału autorstwa Raymonda Baker'a. Liczba potwierdzona w pogłębionym badaniu przeprowadzonym przez profesora Simona Pak'a w raporcie Christian Aid False Profits Robbing the Poor to Keep the Rich Tax Free 2009.
14. Kraje członkowskie (DAC) w OECD
15. www.oecd.org/dac/stats/aidtopoorcountriesslipsfurtherasgovernmentstightenbudgets.htm
16. Liczby oparte na książce Josefa Schmidhubera i Jelle Bruinsma, 'Investing towards a world free from hunger: Lowering vulnerability and enhancing resilience', in Adam Prakash (ed), Safeguarding Food Security in Volatile Global Markets, FAO, 2011. Action Contre laFaim/Institute of Development Studies, Aid for Nutrition: Using innovative financing to end undernutrition, undated, str 13. Patrz Susan Horton et al, Scaling up Nutrition: How much will it cost? World Bank, 2010, str 24.
17. Liczby cytowane przez Raymonda Baker'a w Global Financial Integrity, Washington
18. Dev Kar and Sarah Freitas, Illicit Financial Flows from Developing Countries Over the Decade Ending 2009, Global Financial Integrity, 2011
19. Badanie opublikowane w J Boyce and L Ndikumana, Africa's Odious Debts, Zed Books, 2011
20. Dowód cytowany w Who pays the price?, Christian Aid, 2013

STOP UNIKANIU OPODATKOWANIA

Przewodnik po sprawiedliwości podatkowej

21. www.reuters.com/article/2012/02/07/zambia-mining-taxes-idAFL5E8D75SN20120207
22. Wg szacunków Banku Światowego wzrost w sektorze rolniczym jest trzy razy bardziej efektywny w redukcji skrajnego ubóstwa niż wzrost w innych sektorach. Patrz Susan Horton et al, Scaling up Nutrition: How much will it cost? World Bank, 2010, str 24.
23. FAO Statistical Yearbook, 2012
24. Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) The State of Food and Agriculture 2012, p35, www.fao.org/docrep/017/i3028e/i3028e.pdf.
25. raport UNDP, 2012
26. Ibid
27. Liczba 160 miliardów dolarów amerykańskich, podana szacunkowo przez organizację Christian Aid w raporcie Death and Taxes, the true toll of tax dodging, 2008, opartym na pracy poświęconej nielegalnym przepływom, kapitału autorstwa Raymonda Baker'a. Liczba potwierdzona w pogłębionym badaniu przeprowadzonym przez profesora Simona Pak'a w raporcie Christian Aid False Profits Robbing the Poor to Keep the Rich Tax Free 2009. Liczba potwierdzona ostatnio w raporcie Banku Światowego.
28. SEND-Ghana, Investing in Smallholder Agriculture for Optimal Result: The ultimate policy choice for Ghana, 2009
29. Attiya Waris and Matti Kohonen, 2013 <http://eadi.org/gc2011/waris-109.pdf>
30. The Benefits of Foreign Investment: Is Foreign Investment in Bolivia's Oil and Gas Delivering?, Christian Aid, 2007
31. Development Initiatives, Kenya: Resources for Poverty Eradication Background Paper, Sept 2012 www.devinit.org/wp-content/uploads/Kenya-public-expenditure-background-paper.pdf
32. Patrz przypis nr 13.
33. Przykład cytowany przez EURODAD w How EU country-by-country reporting could tackle tax dodging and why this is needed <http://eurodad.org/211928/>
34. Christian Aid, False Profits: Robbing the Poor to keep the Rich Tax Free, March 2009
35. Przykład banana wzięty z Nick Shaxson, Treasure Islands: Tax Havens and the men who stole the world, Bodley Head, 2011
36. <http://allafrica.com/stories/201305101359.html>
37. Organizacja pozarządowa z Salwadoru FESPAD (Foundation for the Study and Application of the Law) szacuje, że regeneracja sektora rolniczego potrzebuje 1.4 miliarda dolarów amerykańskich.
38. Calling Time: Why SABMiller Should Stop Dodging Taxes in Africa, ActionAid, 2010
39. Figure quoted in Christian Aid, Who Pays the Price? Hunger: The Hidden Cost of Tax Injustice, 2013, str 22
40. Understanding Tax and Development 40 Figure quoted in Nicholas Shaxson, 2011, opcit, based on a statistic which was quoted by the Paris Group of Experts in 1999 and based on research undertaken by J Christensen and M Hampton. Evidence indicates the share has grown since 1999.
41. Patrz Ronen Palan, Richard Murphy and Christian Chavagneux, Tax Havens: How Globalisation Really Works, Cornell University, 2010.
42. IMF Working Paper, WP/10/38, luty 2010
43. James Henry, The Price of Offshore Revisited, Tax Justice Network, 2012
44. Who Pays the Price? Hunger – The Hidden Cost of Tax Injustice, Christian Aid, 2013
45. Death and Taxes: The True Toll of Tax Dodging, Christian Aid, 2008, str 27, www.christianaid.org.uk/images/deathandtaxes.pdf patrz także Prem Sikka etc
46. Międzynarodowy ekspert w dziedzinie podatków i konsultant OECD raportował to badanie na konferencji w Ghanie. Reported in 'Ghana: no incentive needed for investing in the mining sector – tax expert', Public

STOP UNIKANIU OPODATKOWANIA

Przewodnik po sprawiedliwości podatkowej

- Agenda, Accra, 25 February 2008, [http:// allafrica.com/stories/200802251515.html](http://allafrica.com/stories/200802251515.html). patrz także Gordon H Hanson, Should Countries Promote Foreign Direct Investment? G-24 Discussion Paper No.9, 2001
47. Liczby cytowane w Bringing Taxation into the post-2015 Development Framework, ActionAid, 2013
 48. Tax Competition in East Africa: A Race to the Bottom? Tax Incentives and Revenue Losses in Kenya, ActionAid International, 2012
 49. Approaches and Impacts: IFI tax policy in developing countries, ActionAid/EURODAD, 2011.
 50. Revenue Mobilisation in Developing Countries, Fiscal Affairs Department, IMF, 2011.
 51. Thomas Baunsgaard, A Primer on Mineral Taxation, IMF Working Paper WP/01/139, str 26, 2001.
 52. Liczby cytowanew Publish What You Pay Europe w 2012.
 53. Christian Aid, Shifting Sands: Tax, Transparency and Multinational Companies, 2010, www.christianaid.org.uk/images/accounting-for-change-shifting-sands.pdf
 54. Wywiad prowadzony przez Christian Aid we wrześniu 2010
 55. Badanie przeprowadzone przez Christian Aid wśród wśród 100 najbogatszych firm 2010 wykazało że tylko 3 na 38 firm biorących udział w badaniu opowiada się za wprowadzeniem raportowania kraj po kraju.
 56. [www.whitehouse.gov/the-press-office/ statement-press-secretary-transparency-energy-sector](http://www.whitehouse.gov/the-press-office/statement-press-secretary-transparency-energy-sector)
 57. Cytowany fragment wypowiedzi ministra pochodzi z artykułu w Economic Times of India: http://articles.economictimes.indiatimes.com/2011-02-18/news/28615319_1_tax-havens-black-money-tax-information
 58. Podane za: G20 Communique, Mexico, June 2012
 59. Podane za: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52013PC0045:EN:NOT>
 60. Podane za: Addressing Base Erosion and Profit Shifting, OECD. www.oecd.org/tax/beps.htm
 61. Podane za: HMRC, Measuring tax gaps, 2011.
 62. Cytat z przemówienia Davida Camerona na World Economic Forum, Davos, styczeń 2013
 63. Kwota 30bn funtów podana z Królewskiego Urzędu ds. Przychodów i Ceł, WB
 64. Podane za: Revenue Mobilisation in Developing Countries, Fiscal Affairs Department, IMF, 2011
 65. Podane za: Henry Chu, 'Pay your taxes, Europe warns multinationals', Los Angeles Times, May 23, 2013, www.latimes.com/business/la-fi-euro-corporate-tax-20130523,0,5076262.story

Słowniczek terminów

Abusive transfer pricing

patrz: **Transfer pricing abuse** / wycena operacji między spółkami zależnymi - sztuczne ceny

Arm's length principle / zasada długości ramienia

Zasada nakazująca podmiotom wchodzącym w skład struktury przedsiębiorstwa wielonarodowego zachowanie odpowiedniego dystansu w czasie transakcji tak, by we wzajemnych transakcjach podmioty te ustalały ceny w taki sposób, w jaki uczyniłyby to niezależne, konkurujące ze sobą przedsiębiorstwa.

Assets / aktywa

Ogół środków gospodarczych (składników majątku), którymi w danym momencie rozporządza jednostka prowadząca działalność gospodarczą.

Automatic information exchange / automatyczna wymiana informacji podatkowej

System automatycznej wymiany informacji na temat dochodów i majątku podatników między krajem, w którym dany podatnik zarabia a krajem osiedlenia podatnika. Dzięki systemowi władze podatkowe kraju osiedlenia mogą sprawdzić i zweryfikować prawdziwość zeznania podatkowego od dochodu osiągniętego za granicą.

Base erosion and profit shifting / erozja bazy podatkowej i przenoszenie zysków (BEPS)

Przenoszenie dochodów uzyskanych przez przedsiębiorstwo w kraju A do krajów z zerowym lub niskim podatkiem od dochodów, w wyniku czego zmniejszają się wpływy do budżetu państwa, tym samym powodując erozję bazy podatkowej kraju A.

Beneficial ownership / rzeczywisty beneficjent

Termin prawny określający osobę fizyczną lub podmiot, która czerpie korzyści z posiadania danych aktywów (np. konta bankowego, własności) nominalnie należących do innego podmiotu lub osoby fizycznej. Aktywa są zarejestrowane pod inną nazwą lub nazwiskiem.

Big four / wielka czwórka

Cztery największe firmy świadczące klientom usługi finansowo-doradcze: Deloitte, Ernst & Young, KPMG i Pricewaterhouse Coopers.

Capital flight / ucieczka (odpływ) kapitału

zjawisko, które występuje, gdy przedsiębiorcy i obywatele, wysyłają znaczne sumy pieniędzy poza kraj A w którym pieniądze te zostały zarobione, zamiast inwestować je na miejscu. Patrz też „nielegalny odpływ kapitału”

STOP UNIKANIU OPODATKOWANIA

Przewodnik po sprawiedliwości podatkowej

Country by country reporting / raportowanie kraj po kraju

Taki rodzaj raportowania wymaga, by ponadnarodowe korporacje i ich spółki zależne wykazywały wszystkie informacje dotyczące prowadzonych operacji we wszystkich krajach, w których działają spółki włączając w to także raje podatkowe. Idealnie raportowanie wymagałoby ujawnienia w ramach raportu rocznego korporacji następujących informacji:

Raportowanie kraj po kraju przez ponadnarodowe korporacje powinno zawierać następujące informacje:

- nazwa każdego kraju, w którym działa korporacja
- nazwy wszystkich spółek zależnych działających w każdym kraju, w którym obecna jest korporacja
- opłata podatkowa uiszczona w danym kraju zapisana w księgach
- szczegóły i wartość netto fizycznych środków trwałych ulokowanych w każdym kraju
- szczegóły aktywów netto i brutto w każdym kraju, w którym są prowadzone działania
- zapis działań finansowych w każdym kraju, w którym są prowadzone działania, włączając w to:
 - sprzedaż z wyszczególnieniem transakcji stron trzecich oraz wewnątrz grupy
 - zakupy, z wyszczególnieniem transakcji stron trzecich oraz wewnątrz grupy
 - koszty pracy i liczba pracowników
 - podział kosztów z uwzględnieniem transakcji stron trzecich oraz wewnątrz grupy
 - zysk operacyjny przed opodatkowaniem

Źródło: www.taxresearch.org.uk/Documents/CBC.pdf

STOP UNIKANIU OPODATKOWANIA

Przewodnik po sprawiedliwości podatkowej

Consumption taxes / podatki konsumpcyjne

Podatki od towarów i usług. Ponieważ są to podatki uwzględniane w cenie, są zaliczane do podatków pośrednich. Przykładem takiego podatku jest podatek VAT.

Corporation tax / podatek korporacyjny

Podatek płacony przez przedsiębiorstwo od wypracowanego zysku. Wysokość podatku oraz sposób jego wyliczania są różne w zależności od kraju, w którym działa dane przedsiębiorstwo.

Double Tax Avoidance Agreements / umowy o unikaniu podwójnego opodatkowania (DTAAs/ DTT's)

Dwustronne umowy pomiędzy krajami, które mają za zadanie wyeliminowanie sytuacji podwójnego opodatkowania inwestycji międzynarodowych. Unikanie podwójnego opodatkowania jest racjonalne, ale umowy te mogą mieć negatywne skutki. Wielu inwestorów szuka możliwości nabywania korzyści umownych i kieruje środki do krajów, które mają korzystne umowy o unikaniu podwójnego opodatkowania. Dzięki temu procederowi inwestorzy unikają płacenia podatków. Wiele krajów globalnego Południa, podpisując umowy o unikaniu podwójnego opodatkowania, zgadzało się na warunki, które znacząco zmniejszyły ich dochód z podatków.

Export processing zone / eksportowa strefa przetwórcza

Strefa, w której produkcja nastawiona jest głównie na eksport, a pracochłonne przetwarzanie rozwija się w oparciu o importowane wolnoctowo materiały lub podzespoły, tanią siłą roboczą, ulgi podatkowe i rozwiniętą infrastrukturę; istotna jest też lokalizacja oraz połączenia transportowo-komunikacyjne. Strefa ta jest często ogrodzona i pod ochroną.

False invoicing / fałszowanie faktur, puste faktury

Są to faktury VAT, które nie odzwierciedlają stanu faktycznego przeprowadzonych transakcji kupna lub sprzedaży, gdy podatnik na fakturze wykaże dostawę towarów, bądź usługę, która nigdy nie miała miejsca. Pozwala to na obniżenie zysku operacyjnego, a w konsekwencji obniżenie należnego podatku.

Free economic zone / wolna strefa ekonomiczna, specjalna strefa ekonomiczna

Obszar wydzielony z terytorium danego kraju, na którym operują firmy produkujące na eksport. Firmy te nie mają kontaktu z rynkiem wewnętrznym i są traktowane ulgowo, jeśli chodzi o spełnianie wymogów i przestrzeganie regulacji lub korzystanie z obniżonych lub zerowych podatków. Patrz Tax incentives.

Facilitation fee / opłata

przekazywana urzędnikom w celu przyśpieszenia procedur i jawnych działań danej instytucji. Potocznie określana mianem „smarowania”. Wnoszenie tej opłaty jest sprzeczne z Antykorupcyjną Konwencją OECD.

STOP UNIKANIU OPODATKOWANIA

Przewodnik po sprawiedliwości podatkowej

G8 / grupa ośmiu największych gospodarek

grupa ośmiu największych gospodarek. Do grupy należą Kanada, Francja, Niemcy, Włochy, Japonia, Rosja, Wielka Brytania i Stany Zjednoczone reprezentowane przez premierów tych krajów. W czasie dorocznych szczytów liderzy grupy dyskutują nad rozwiązaniami problemów związanych z globalną gospodarką oraz innymi sprawami wagi międzynarodowej. Prace grupy są kontynuowane w ciągu całego roku. Grupa G8 omawia i tworzy globalne polityki i zalecenia; nie są one jednak obowiązkowe. Inne kraje mogą zdecydować czy chcą się im podporządkować.

G20 / nieformalna grupa zrzeszająca kraje rozwinięte i rozwijające się

G20 - nieformalna grupa zrzeszająca kraje rozwinięte i rozwijające się. Grupa powstała w 1999 roku w celu stworzenia forum do dyskusji o najważniejszych problemach globalnej gospodarki. Grupa składa się z 20 ministrów finansów oraz przewodniczących banków centralnych. Biorąc pod uwagę polityczne umocowanie grupy, spotkania G20 mogą być okazją do rozmów między donorami i agendami multilateralnymi w celu wsparcia mobilizacji krajowych zasobów i rozwiązywania problemu nielegalnego odpływu kapitału.

Illicit capital flight / nielegalny odpływ kapitału

Nielegalne transfery kapitału z danego kraju w celu uniknięcia płacenia podatków.

Illicit financial flows / nielegalne przepływy finansowe

Międzynarodowy przepływ funduszy pozyskanych, przelewanych i/lub używanych niezgodnie z prawem. Fundusze te mogą pochodzić z łapówek, kradzieży funduszy przez urzędników, handlu narkotykami, bronią i ludźmi, unikania płacenia podatków przez korporacje, nieuczciwych wycen operacji między spółkami zależnymi i manipulacji cenami.

International Accounting Standards Board / Rada Międzynarodowych Standardów Rachunkowości

Organizacja skupiająca ponad 100 organizacji zawodowych z 91 państw, w tym także z Polski. Rada określa międzynarodowe standardy sprawozdawczości finansowej oraz prowadzi prace nad doskonaleniem i harmonizacją standardów rachunkowości, procedur i regulacji związanych z przygotowywaniem i publikowaniem sprawozdań finansowych. Wielu księgowych pracujących dla rady pracowało dla tzw. wielkiej czwórki, która częściowo finansuje działania rady.

Money laundering / pranie pieniędzy

Wprowadzanie do legalnego obrotu pieniędzy lub innych wartości majątkowych uzyskanych z nielegalnych źródeł, bądź służących do finansowania nielegalnej działalności.

Multinational company / korporacja międzynarodowa

Przedsiębiorstwo prowadzące działalność gospodarczą w wielu krajach na drodze tworzenia w nich swych filii zagranicznych i spółek zależnych. Korporacje są zarządzane z centralnego biura, które koordynuje jej globalne działania.

STOP UNIKANIU OPODATKOWANIA

Przewodnik po sprawiedliwości podatkowej

Offshore financial center / centrum finansowe offshore

Oficjalna nazwa dla rajów podatkowych stosowana przez władze rajów podatkowych.

OECD / Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju

Międzynarodowa organizacja z siedzibą w Paryżu, której członkami są 34 demokratyczne kraje, działające na zasadach gospodarki wolnorynkowej. Oficjalnie misją OECD jest promowanie polityk, które pozwolą na osiągnięcie jak najwyższego poziomu wzrostu gospodarczego i stopy życiowej ludzi na całym świecie. OECD jest ważnym i wpływowym graczem również w kwestii podatków.

Progressive taxation / podatek progresywny

Zakłada, że osoby o wyższych dochodach odprowadzają większą część swojego dochodu w formie podatku, niż osoby o niższym dochodzie. Najczęściej przybiera formę podatku dochodowego. Podatek progresywny wzrasta wraz dochodem, im wyższy dochód, tym większa jego część idzie na podatek.

Regressive taxation / podatek regresywny

Podatek, którego stawki maleją wraz ze wzrostem dochodów. Dla osób biedniejszych oznacza to, że podatek stanowi większą część ich dochodu.

Revenue Authority / władze skarbowe

Rządowa instytucja odpowiedzialna za wpływy do budżetu państwa, w tym pobieranie podatków. W zależności od posiadanych uprawnień urzędy skarbowe mogą również prowadzić dochodzenia w sprawie unikania podatków i audyty.

Secrecy jurisdiction

Inna nazwa określająca raj podatkowy używana z uwagi na dyskrecję, jaką oferują raje podatkowe. Na podstawie obowiązujących na terenie danego kraju lub obszaru przepisów o tajemnicy handlowej osoby fizyczne lub korporacje mogą ukryć część swoich dochodów i unikać płacenia podatków. Częściowe lub całkowite zachowanie informacji pozwala np. skorumpowanym urzędnikom lub przestępcom na ukrycie nielegalnie zdobytych środków przed władzami podatkowymi ich krajów.

Specjalna strefa ekonomiczna

Patrz: **wolna strefa ekonomiczna**

Subsidiary / spółka zależna (filia)

Firma całkowicie lub częściowo należąca do innej firmy. Międzynarodowe korporacje zazwyczaj prowadzą działalność na terenie innych krajów poprzez swoje filie. Prawem obowiązującym korporację jest wtedy prawo kraju w którym znajduje się filia. Jeśli chodzi o finanse filii, są one częścią finansów firmy centrali, podatki od ich działalności są jednak płacone oddzielnie.

STOP UNIKANIU OPODATKOWANIA

Przewodnik po sprawiedliwości podatkowej

Tax / podatek

Obowiązkowe świadczenie pieniężne pobierane przez państwo lub samorząd terytorialny od dochodów, transakcji i towarów. Zebrane podatki są wykorzystywane na potrzeby realizacji zadań publicznych.

Tax avoidance / unikanie podatków (opodatkowania)

Praktyka wykorzystująca legalne sposoby zminimalizowania wysokości należnego podatku. Unikanie podatków, mimo że jest zgodne z prawem nie jest pozbawione ryzyka. W przypadku odkrycia przez odpowiednie władze podatnik może być narażony na sankcje. Stosowanie tej praktyki oznacza zgodę na potencjalne ryzyko. Termin „agresywne unikanie podatków” odnosi się do działań o ekstremalnie wysokim ryzyku.

Tax base / baza podatkowa

Suma wszystkich podlegających opodatkowaniu towarów, usług, własności i aktywów.

Zachęty podatkowe dla korporacji

- Wakacje podatkowe lub zmniejszone stawki podatkowe
- kredyty podatkowe
- ulgi inwestycyjne
- przyspieszona deprecjacja
- ulgi na ponowne inwestycje lub rozwój firmy
- zwolnienie z lub redukcja zaliczki na rzecz podatku
- zwolnienie z opłat celnych (zarówno eksportowych jak i importowych)
- zwolnienie z przestrzegania standardów i regulacji

Dodatkowe zachęty finansowe i prawne dla korporacji

- dotacje
- gwarancje pożyczkowe
- zapewnienie infrastruktury i szkoleń
- ułatwiony dostęp do kontraktów rządowych
- ochrona przed konkurencyjnym importem
- zwolnienie z podatków odprowadzanych z tytułu sprzedaży, dochodu lub od nieruchomości
- zmniejszenie należnych składek np. na ubezpieczenie społeczne
- dopłaty do oferowanych przez firmę usług i produktów

STOP UNIKANIU OPODATKOWANIA

Przewodnik po sprawiedliwości podatkowej

Tax competition / wyścig podatkowy

Sytuacja kiedy kraje celem przyciągnięcia zagranicznych inwestorów współzawodniczą ze sobą w obniżaniu podatków lub oferowaniu inwestorom możliwości obejścia lub złagodzenia niektórych regulacji.

Tax dodging / unikanie podatków (opodatkowania)

Popularny termin używany przez osoby i organizacje prowadzące kampanie na rzecz sprawiedliwości podatkowej oraz media. Termin odnosi się do sytuacji gdy nie mamy pewności, czy dana firma lub osoba niepłaci podatków nielegalnie czy w granicach prawa podatkowego. Termin podkreśla fakt, że choć wiele strategii używanych przez firmy i osoby fizyczne jest technicznie zgodny z prawem, są one wątpliwe moralnie.

Tax evasion / oszustwa podatkowe

Mające na celu niepłacenie podatków lub zmniejszenie ich kwoty.

Tax gap / luka podatkowa

Różnica między zakładanymi a faktycznymi wpływami do budżetu z tytułu podatku. Większość krajów boryka się z problemem luki podatkowej kiedy osoby fizyczne lub firmy ukrywają lub zaniżają swoje dochody lub nadużywają odpisów i ulg podatkowych.

Tax heaven / raj podatkowy

Kraj lub terytorium zależne, w którym istnieje system prawny umożliwiający podmiotom zagranicznym redukcję obciążeń podatkowych w ich macierzystych krajach.

Tax holiday / wakacje podatkowe

Ustalony prawem okres zwolnienia od płacenia podatków (głównie podatku dochodowego) dla firm rozpoczynających działalność.

Tax incentives / zachęty podatkowe

Specjalne ulgi, zniżki oferowane przez rządy celem zachecenia zagranicznych inwestorów do inwestowania.

Tax Information Exchange Agreements (TIEAs) / Umowy wymiany informacji w sprawach podatkowych

Na ich mocy państwa udzielają sobie pomocy poprzez wymianę informacji, które mogą mieć istotne znaczenie m. in. dla określenia, wymiaru i poboru podatków, dla windykacji i egzekucji zaległości podatkowych, dochodzenia w sprawach podatkowych lub ścigania w sprawach przestępstw podatkowych.

Tax planning / planowanie podatkowe

Zaplanowanie strategii działalności gospodarczej lub prywatnych spraw przez firmy doradcze i rachunkowe tak, aby zapłacić jak najmniejszy podatek. Planowanie pozwala firmom na uniknięcie płacenia podatków lub zmniejszenie ich wysokości.

STOP UNIKANIU OPODATKOWANIA

Przewodnik po sprawiedliwości podatkowej

Transfer price / cena transferowa

Istotą polityki stosującej ceny transferowe jest dokonywanie rozliczeń ze spółkami zależnymi. Często jednak transakcje z podmiotami powiązanymi cechują się tym, iż nie dokonywane są po cenach rynkowych, a dochody przerzucane są do tzw. rajów podatkowych lub innych krajów, gdzie opodatkowanie jest niższe.

Transfer pricing abuse / wycena operacji między spółkami zależnymi – sztuczne ceny

Dotyczy cen dóbr i usług kupowanych i sprzedawanych przez spółki zależne działające w obrębie tej samej korporacji. Proceder z reguły wykorzystuje zasadę „długości ramienia” co oznacza, że firmy powinny kupować i sprzedawać dobra i usługi od siebie za ceny, jakie dany produkt lub usługa osiągają na rynku. Jednak 60% obecnego światowego handlu ma miejsce wewnątrz korporacji, pomiędzy spółkami zależnymi, co oznacza, że zasada „długości ramienia” jest tamana często i łatwo, a ceny kupna i sprzedaży są ustalane sztucznie, niezależnie od cen rynkowych.

Unitary approach to taxation / unitarne (globalne) podejście do opodatkowania

Ma miejsce gdy przedmiotem i podstawą opodatkowania jest zasadniczo suma dochodów ze wszystkich źródeł przychodów wszystkich spółek zależnych działających w ramach międzynarodowej korporacji.

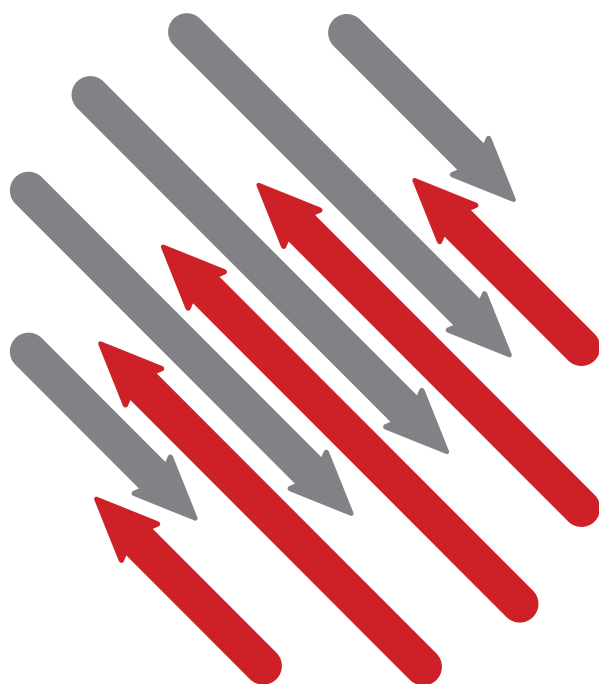
VAT tax / podatek płacony od towarów i usług

Podatek płacony od towarów i usług. Płacony przez każdego konsumenta. Rządowi jest względnie łatwo zebrać pieniądze z takiego podatku. Jest to podatek liniowy. Obciążenie podatkiem jest przeniesione na obywateli.

Withholding tax / podatek źródłowy

Podatek pobierany od dywidend, odsetek lub innych opłat. Podatek źródłowy jest pobierany w przypadku płatności transgranicznych, w których podmiot otrzymujący przychód czyli podatnik ma inną rezydencję podatkową niż podmiot dokonujący wypłaty. Stawki podatku źródłowego mogą być określone przez ustawodawstwo wewnętrzne danego państwa. Czasami poprzez postanowienia bilateralnych umów międzynarodowych o unikaniu podwójnego opodatkowania podatek źródłowy nie jest uiszczany.

www.igo.org.pl